

SIYASİ PARTİLERİN KADINA İLİŞKİN SÖYLEM VE POLİTİKALARI (AKP VE CHP ÖRNEĞİ)

Banu Terkan*

ÖZET

Siyasi partiler iktidar olma ya da iktidara ortak olma mücadelelerinde siyasal iletişim stratejilerini etkin bir şekilde kullanarak, amaçlarına kısa sürede ulaşmalarını sağlayacak politikalar üretirler ve söylemler geliştirirler. Daha fazla seçmen kitlesini etkilemek için izlenen stratejiler ise, kimi zaman partilerin bir takım konularda ürettikleri politikaların ve vaatlerin gerçek hayatta tam anlamıyla bir karşılığının olmamasına neden olmaktadır. Bu durumu en iyi gözlemleyebileceğimiz alanlardan biri siyasi partilerin kadına yönelik üretmiş oldukları politika ve söylemler alanıdır. Kadının toplumsal yaşamın her alanında görünür olma adına verdiği mücadelede siyasi partiler bu mücadelenin önemli bir parçası olmak yerine popülist söylemler içerisinde kadın seçmeni çekabilmenin yollarını aramakta, siyasette ve kamusal yaşamın bir çok alanında ikincilleştirilen kadın yine siyasi partilerin cinsiyetçi ideolojileri içerisinde var edilmeye çalışılırken aslında görmezden gelinmektedir. Bu çalışmada belirtilen kaygılardan hareket edilerek 2007 Genel Seçimleri sonucunda Türkiye'nin iktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ile ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) kadın söylemi ve politikaları incelenmiştir. Ele alınan konu AKP ve CHP'nin parti programları, seçim bildirgeleri, gazete siyasal reklamları gibi parti politikalarını ortaya koyan temel yayınları ve uygulamaları çerçevesinde analiz edilmiştir. AKP'nin 2001 yılında yayınladığı ve bugüne kadar değişiklik yapmadığı parti programı, CHP'nin 2008 yılında yayınladığı son parti programı ve her iki partinin 2007 Genel Seçimleri'ne ait seçim beyannameleri ve gazete siyasal reklamları çalışmada incelenmiş ve bu veriler çerçevesinde her iki partinin kadın söylemi ve politikaları belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Kadın, parti programları, seçim bildirgeleri, siyasal reklamlar.

POLITICAL PARTIES' DISCOURSES AND POLICIES CONCERNING WOMAN (THE CASES OF AKP AND CHP)

ABSTRACT

In their struggle to rise to power or to be part of the power, political parties produce policies and develop discourses that would enable them to achieve their goal in a short time by using efficiently their political communication strategies. Due to strategies that they follow with a view to influencing a larger amount of voters cause, it happens from time to time that policies that they come up with and promises they make concerning certain issues do not exactly correspond to real life. One of the areas in which to best observe such situations is the policies and discourses that political parties produce towards women. When it comes to women's struggle to be visible in every part of social life, political parties, instead of being an important part of that struggle, look to attract more female votes through populist discourses. Thus while women who are sidelined in much of public life are given appearance in the parties' sexist ideologies, they are in fact being ignored. It is with these concerns that this study examines the discourses and policies concerning women of the AKP (Justice and Development Party), which came to power after the 2007 general elections, and of the CHP (Republican People's Party), the main opposition party. The topic at hand is analyzed by examining party programs, election campaign manifestos, newspaper political advertisements, major political practices and publications propagating policies. This study first examines especially the AKP's party program, which was published in 2001 and has not been modified since then, the CHP party program last published in 2008, and finally both parties' election declarations and newspaper political ads for the 2007 elections and then, based on these data, tries to make out what the both parties' discourses and policies regarding women are.

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

Keywords: Woman, party programs, election manifestos, political ads.

GİRİŞ

Siyaset; önermeleri, dili, örgütlenme biçimi, siyasetin oluşum süreci gibi aşamalarıyla cinsiyetçiliği içinde barındıran bir alandır. Bu durumun en somut olarak görülebileceği yerlerden biri siyasal partilerin söylem ve uygulama alanlarıdır. Siyasal partilerin örgütlenme biçimleri siyaset yapma ve uygulama tarzı, her iki cinsi siyaset yapmaya çağırışındaki farklılıklar siyasi arenada yer almak için mücadele veren kadına karşı alınan tavır ve geliştirilen tutumlar cinsiyetçiliğin en temel göstergeleridir. Bu cinsiyetçilik erkek politikacılar gibi kadın politikacıların da büyük bir bölümü tarafından normal bir durum olarak kabullenilmiştir (Çakır 2001: 398-401). Burada önemli olan nokta siyasi yapılanmaların cinsiyetler açısından bakıldığında eşitsizlik üzerine temellenmiş bir durumun varlığını sorunsallaştırıp sorunsallaştırmadıklarıdır. Cinslerarası eşitlik politikalarının siyasal partiler tarafından benimsenmesi ve iktidara gelen bir siyasal partinin ulusal politikaları arasına bu politikaları da yerleştirebilme başarısı büyük ölçüde siyasi partilerin ideolojik eğilimlerine de bağlı kalmaktadır. Yapılan çözümlerler sağ ve muhafazakâr partilerin kadınlarla ilgilendiklerinde onları anne ve eş rollerine uyumlu biçimde, aile kurumu içinde ve onun koruyucusu ve sürdürücüsü olarak ele alma eğilimi gösterdikleri yönündedir. Sol partilerin ise; eşitliğin gereğine inanan bir ideolojik çerçeve içerisinde, eşitsizlik sorununun ancak kolektif çözümler üretilerek ve devlet aygıtları aracılığıyla bu alana müdahale edilecek politikaların geliştirilebilmesiyle çözümlenebileceğine inandıkları varsayılmaktadır. “Çalışan kadın” veya “birey olarak kadın” kimliğini savunan bu ideolojik çerçevede eşitlik, bağımsızlık ve özgürlük söylemi sol eğilimli partilerde belirleyici olmaktadır. Liberal partiler ise; genel olarak cinslerarası eşitlik ve özgürlük ilkelerine dayanmakla birlikte devletin zorlayıcı müdahalelerine yol açan kamu politikalarına kuşku ile yaklaşmaktadırlar. Eşitliğin ancak zaman içerisinde kadınların güçlenmesi ile çözülebileceğine olan inanç liberal partilerde daha belirgindir (Sancar-Üşür 1997: 36-37).

Ancak burada şunu belirtmek gerekir ki; siyasi partilerin kadına yönelik söylemleri parti programlarında, tüzüklerinde çoğu zaman kadını ötekileştirmeyen bir içeriğe sahip gibi görünse de, bu durum söylemsel düzlemde kalmakta ve kadın konusu üzerine vurgular kadın seçmeni yakalamada bir araç olarak kullanılmaktadır. Tokgöz (1996: 57-58) Türkiye’de siyasi partilerin kadın seçmeni yakalamak, onları yönlendirebilmek için çeşitli yöntemler kullandıklarını aslında temel amaçlarının seçmenin oylarını partilerine çekmek olduğunu belirtmekte ve kadın-siyaset düzleminde yapılan tartışmaların çelişkili yönünün; bir yandan kadınların siyasetten, toplumdaki beklentileri, özel yaşamdan ve toplum yaşamından kaynaklanan sorunları ve topluma giderek artan katılımları söz konusu iken, diğer taraftan kadınların oylarını erkek egemen siyaseti dönüştürmeden çekmeye çalışan siyasal partilerin bulunması olarak imlemektedir.

Bu çalışma belirtilen çelişkili durumu sorunsallaştırarak Türkiye’de siyasi partilerin kadına ilişkin söylem ve politikalarını şu an Türkiye’nin iktidar partisi olan AKP ve ana muhalefet partisi olan CHP’nin söylem ve politikalarını analiz ederek ortaya koymayı amaçlamıştır. Her iki partinin kadına ilişkin söylem ve politikalarının siyasal ideolojilerine paralel olarak bir görüntü verip vermediği, kadının hangi konularla ilişkilendirilerek ele alındığı, ne tür politikaların üretildiği, kadının hangi alanlarda ön plana çıkarılmaya çalışıldığı hangi alanlarda yok sayıldığı, cinsiyetçi politikaların bu iki partinin kadın söylemine nasıl yansıdığı incelenmiştir. Çalışmada öncelikli olarak kadının kamusal ve özel alan ikiliğinde var olma mücadelesinin ve cinsiyete dayalı iktidar ilişkileri içerisinde nasıl konumlandırıldığına analiz edilmesi gerektiği düşünülmüş ve bu doğrultuda değerlendirmeler yapılmıştır. Türkiye’de kadının toplum içindeki yerini belirleyen dinamikler ortaya konularak, bunun sonucunda ortaya çıkan egemen kadın paradigmasının tarihsel yansımaları da işaretlenmiştir. Egemen anlayışın devam ettirilmesinde rolü olan siyasi iktidarların ve yapılanmaların neden sorunların kökenine inmek yerine popülist söylemler

içerisinde ve vaatlerle dolu bir yaklaşım içerisinde kadınları yakalamaya çalıştıkları ve bu anlamda hangi stratejilere başvurdukları da incelenmiştir.

1. CİNSİYETE DAYALI İKTİDAR İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE İNŞA EDİLEN KADINLIK DURUMLARI

Cinsiyet politikaları üzerine geliştirilecek her türlü söylem kadınlık ve erkeklik durumlarını tanımlamada iktidar ilişkilerini temel almak zorundadır. Cinsiyet temelli iktidar analizlerinde ya da feminist söylemin özellikle ön plana çıkardığı toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde yapılacak her türlü çözümlemeye ne iktidarın ne demokrasinin cinsiyeti ne de cinsiyetler siyasetinin varlığı gözardı edilebilir. Sancar (2009: 49) modern cinsiyet rejimlerinin cinslerin ikili karşıtlığına ve bunların aralarındaki hiyerarşik düzene dayalı kadınlık-erkeklik tanımlarına dayandığının altını çizerken, bu zihniyetin kapitalist düzenin gelişimine paralel olarak ortaya çıktığını ve bu durumun Batı modernliğinin temel bir özelliği olduğunun iddia edildiğini belirtmektedir. Bu bakış açısı aslında cinsiyet politikaları ve iktidar arasındaki ilişkileri kavramada önemli bir boyuta dikkat çekmektedir.

Pelizzon (2009: 351-356) feodalizmden kapitalizme kadının konumunun nasıl değiştiğini araştırdığı çalışmasında, toplumsal cinsiyetin kapitalizm ile birlikte oluşup onun yapılarından biri haline geldiğini, toplumsal cinsiyetin ataerki ile kadınların iktisaden marjinalleştirilmesini birleştirerek tâbi ve bağımlı bir insan grubu yarattığını ifade etmektedir. Kadının toplumsal yaşamdaki konumu incelendiğinde aslında toplumsal cinsiyetin icadının erkekleri, kadınların toplumsal statüsünün tam zıttı bir yerde konumlandırarak kadınları tâbi, erkekleri de hakim kılmayı başardığı (Werlhof 2008, Connell 1998: 75, Mitchel 1998: 27-29) çok açık görülebilir. Modern cinsiyet rejiminin oluşum süreci analiz edildiğinde cinslerin farklılaştırılma stratejilerinin endüstriyel kapitalizmin gereklerine uygun olarak bir seyir izlediği gözlemlenebilir. XIX. yüzyılda burjuvazinin kendini aristokratik ayrıcalıklar karşısında güçlendirme gereksinimlerine paralel olarak ortaya attığı “özel alan” ve “kamusal alan” ayrımının cinsiyet farkları ve hiyerarşileri ile

ilgili bir ayrıma dönüştürülmüş olması buna tipik bir örnektir (Sancar 2009: 49).

XIX. yüzyıl liberal düşüncesi kamusal ve özel alanlar arasındaki vazgeçilmez ayrım temelinde özgürlük alanının bireyin özel yaşantısında aile içinde olduğunu varsayarken, kamusal alan erkeklerin alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Birey; erkek demek daha doğru olacaktır ailenin özel alanında özgürlüğünü kısıtlama olmaksızın kullanabilmektedir. İki alanın birbirlerine karşıt olarak kurgulanması ve kamusal yaşamın aile yaşamından koparılmasıyla birlikte kadınların aile ve özel yaşam içinde konumlandırılması bireysel erkeğin özgürlüğüne anlamını kazandıran şey olarak değerlendirilmelidir. Çok uzun bir süre kadınların yurttaşlık haklarından yoksun bırakılmış olmaları, yani kamusal alandan ve dolayısıyla da “yurttaşlığın” tanımından dışlanmış olmaları gerçeği klasik “yurttaş” ve “birey” soyutlamalarının cinsiyet açısından nötr değil tümüyle eril bir nitelik taşıdığına bir göstergesidir (Berkday 2006: 37-38, Heater 2007: 179).

Pateman’ın (1993: 120) da vurguladığı gibi modern siyaset teorisi o kadar ataerkildir ki bir çok teorisyen birey hakkında tartışmasına ve uğraştıkları konunun kamusal dünya ile ilişkili olduğunu düşünmesine rağmen “birey”, “kamusal” gibi kavramların nasıl kadın doğası ve “özel” alana zıt ataerki kategoriler olarak kurulduğu yeterince sorunsallaştırılmamaktadır. Oysa ki; Köker’in (2004: 543) çözümlemelerini takip edecek olursak, kamusal yaşamın her köşesine sinmiş olan cinsiyetçilik, kadınların özel yaşamlarıyla ilişkili bir konudur. Kadınların kamu yaşamına katılımını engelleyen, özel hayatların yaşanma biçiminin kadınların özel hayatlarının yaşanma biçimine içkin olan şiddet, itaat ve tanıma anlayışları da modern ataerki politik kavrayışın sonucudur. Bu politik kavrayış kadınları cins olarak toplumsal iktidarın ve mülkiyetin dışında tutarken, bu ikincilleştirmenin en önemli desteği ve meşrulaştırıcısı kadınların özel alandaki etkinleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyete dayalı işbölümü kadınları yeniden üretim işlevleriyle sınırlandırdığından, kadın “kamusal” olanın uzağında bir yerlerde konumlandırılmaktadır. Bir yandan çocuk bakımı, evle ilgili sorumluluklar onları fiilen politik etkinlikten uzaklaştırırken, öte yandan da politikanın ve genel

olarak kamusal olanın kadınları dışlayan yapısı onların özel alan içine sıkışmalarını kolaylaştırmıştır. Bu durumun elbette ki pratik politik sonuçları olmuştur (Bora 2004: 531) ve politik sonuçlar feminist harekete de anlamını veren ve bu hareketin sadece toplumsal bir hareket değil, siyasal bir hareket olduğunun da anlaşılmasına neden olan boyuttur.

Feminist siyaset bilimciler, kamusal ve özel alandaki karşılıklı ilişkileri ortaya koyarak bir yandan aile içindeki cinsiyet ayırımından doğan eşitsizliğin kadınların kamusal yaşama girmesini engellediğini, diğer taraftan ise devletin aileye müdahale etmekte, mevcut güç dengelerini meşrulaştırmakta ya da yeniden gözden geçirmekte olduğunu ortaya koyarak, hem özel ve kamusal alan arasındaki ilişkiyi dikkate alan hem de eşitsizliğin ve kadınların hiyerarşideki ikincil konumlarının aşılmasını hedefleyen bir yaklaşım sergilemişlerdir (Wedel 2001: 22). Kadın hareketi “kişisel olan politiktir”(1) iddiasını gündeme getirerek 1960’larla birlikte kamusal ve özel, kişisel ve politik arasındaki tüm ayrımları tartışma konusu yapmıştır (Phillips 1995: 124). 1970’lerde kadınlarla erkeklerin farklılıkları üzerinde yoğunlaşan feminist ilgi, 1980’lerle birlikte kadınların kendi aralarındaki farklılıklara da yönelmiştir (Bora 2005: 41) ve özellikle feminist araştırmalar tek bir kadınlık olmadığını, kadınlığın sadece pasif bir bağımlılık olarak ele alınamayacağını söyleyerek, yaşa, sınıfa, etnik kökene göre değişen farklı kadınlık deneyimlerinin önemine işaret etmişlerdir (Sancar 2009: 27, Donovan 1997: 351).

Türkiye’de ise; 1980’lerle birlikte özellikle kadın hareketi kamusal ve özel alan arasındaki belirgin ayrımlaşmanın sorgulanmasını bir politik mücadele eksenine oturtmakla işe başlamıştır ve 1960’larda batılı kadınların kullandığı “kişisel olan politiktir” sloganı Türkiye’ye ancak 1980’lerde taşınabilmiştir. 1980-1990 arası Türkiye’de kadınların toplumsal cinsiyete ilişkin konuların tartışıldığı, kadın olmanın ve kadınlığın anlamlarının belirginleştirildiği, feminizmin bir toplumsal proje olarak ele alındığı, farklılıkların tanımlandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemi anlatan en uygun tanımlamalar ise “bilinç yükseltme”, “güçlenme” ve “duyarlılık yaratma” olarak tarif edilebilir (Timisi ve Ağduk Gevrek 2007: 14-15). Ancak

şunu belirtmek gerekir ki, Türkiye’de feminizm ilk kez 1980’lerde gündeme gelmemiştir. Kökleri XIX. yüzyılın sonlarına giden neredeyse yüzyıllık bir tarihi geçmişi vardır (Tekeli 1993: 30).

2. TÜRKİYE’DE MODERNLEŞME SÖYLEMİNİN EGEMEN KADIN PARADİGMASI

Türkiye’de kadının toplum içindeki yeri, Tanzimat dönemi (XIX. yy) ile başlayan ilk modernleşme çabalarıyla yani Batı toplumsal modeline yönelişle birlikte tartışılmaya başlanmıştır. Gelenekler ve özellikle İslam karşısında Batı’nın egemen paradigmasını benimseyen modernleşme düşüncesinde kadın merkezi bir yer tutmaktadır. Göle (1992: 17-18) bu konuyla ilgili yaptığı değerlendirmelerde Batıcı seçkinlerin Batı evrenselciliğine ulaşmanın tek yolunun kadının İslami gelenekten koparak özgürleşmesi olduğunu savunurken, muhafazakâr akımların kadına ilişkin geleneklerin bozulması, “liberalleştirilmesi” girişimlerine kuşkuyla yer yer tepki göstererek baktıklarını sık sık vurgulamaktadır ve O’na göre Batıcılar için “cinsiyet eşitliği” ve kadının özgürleşerek kamu yaşamına dahil olması “toplumsal gelişmenin” bir gereği iken, İslamcılar için kadınların “özel yaşamın, mahreminin” dışına çıkarılması cemaat kurallarını çiğneyerek ahlaki bir çözülmeye yol açacak bir girişim olarak değerlendirilmiştir. Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e kadar olan dönem boyunca kadının konumu bu çerçevede tartışılmıştır.

Ancak Osmanlı Devleti’nin modernleşmesinde öncülük edecek yapısal değişimler özellikle II. Meşrutiyet döneminde gündeme getirilmiş, Osmanlı siyasal yapısı, farklılaşma, merkezileşme, laikleşme, özgürleşme sürecine girerken, modernleşme sadece siyasal yapıda değil, toplumun yeniden yapılanmasında da belirleyici olmuştur. Bu belirleyiciliği kadının konumunda da gözlemek olanaklı olmuştur ve Osmanlı kadınının konumu modernleşmeye paralel olarak değişmeye başlamıştır (Çakır 1996: 22). II. Meşrutiyet dönemi, kadının giderek daha fazla kamusal alana katıldığı, “toplumsal görünürlük” kazandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. II. Meşrutiyet döneminde kadının eğitimi, çalışma hayatına katılımı, dernekler kurması, modayı takip etmesi, kadının mahrem

dünyasını belirleyen –örtünme, cinslerin ayrılığı, dışarı çıkmama gibi-simgeler üzerinde değişikliklere neden olmuştur (Göle 1992: 36). II. Meşrutiyet döneminde, 1908’de kadınların kurdukları çok sayıda dernek ve çıkardıkları çok sayıda yayın, Osmanlı toplumunda kadınların özellikle aile içinde eş ve anne rolleriyle sınırlandırılmalarını eleştiren ve eğitim, çalışma, toplum hayatına katılma talepleriyle ortaya çıkan güçlü bir kadın hareketini de gündeme getirmiştir (Tekeli 1993: 30).

Türk modernleşmesinde kadınlara bir yandan Batılılaşma ve modernleşmenin taşıyıcılığı rolü verilirken diğer yandan da bu rolün sınırları erkekler tarafından belirlenmiştir. Cumhuriyet dönemi “kadın sorunu”nun önemli boyutları II. Meşrutiyet’ten başlayarak Kemalist Cumhuriyet’e uzanan Türk ulusçuluğunun özgül tarihsel koşullarınca şekillenmiş ve ulus-devlet projesi kadınların geleneksel rollerini modern biçimler içinde sürdürmelerini sağlarken kadınlar için geçerli rol kalıplarını da belirleme görevini üstlenmiştir. Cumhuriyet’in resmi ideolojisi kadınların kamusal alana çıkmalarından, meslek sahibi olarak ev dışında çalışmalarından yanadır. Ama dönemin kadın konusundaki algılamasına yakından bakıldığında geleneksel kalıp ile modernleşmeci kalıp arasında toplumsal cinsiyet rolleri açısından temel bir farklılık olmadığı görülmektedir. Kemalist erkeklerin hayalindeki “yeni kadın” “ailevi, içtimai, milli vazifelerini benimseyen ve başkaları için yaşayan” bir varlıktır. (Berktaş 2006: 106-108). Elbette Cumhuriyet döneminde kadın hakları açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1926’da Türk Medeni Kanunu’nun kabul edilmesi ailenin laikleştirilmesini getirmiş ve erkeğin çokeşliliğini kaldırarak, medeni nikahı zorunlu kılarak, her iki tarafa da boşanma hakkı tanıyarak, her iki tarafa velayet hakkı vererek, mirasta eşitliği sağlayarak kadınların toplumsal statüsünü yükseltmiştir. 1930’da yerel seçimlere katılım, 1934’de genel oy hakkı önemli atılımlardır (Berktaş 1994: 22). Devlet eli ile Batılılaşma projesinde önemli işlevler gören bu yenilikler kadına yeni roller vermiş ancak kadınların kadın oldukları için karşılaştıkları sorunları gözardı etmiştir. Oysa hukuk sistemindeki, eğitimdeki, ekonomik hayattaki eşitsizliklerden, aile içi şiddete kadar pek çok kadın sorunu bulunmaktadır. Bu sorunlar ne devlet kanalıyla, parlamenter düzeyde ne de

kadınlar tarafından toplumdan gelen istekler olarak sahiplenilmiştir (Arat 1992: 78-79).

Tekeli (1993: 30) bu dönemi Türkiye’de feminizmin ikinci evresi olarak ele almakta ve ikinci evrede bu ilk hareketin taleplerini özümseyip Medeni Kanun (1926) ve oy hakkı eşitliğini sağlayan anayasa değişikliğiyle (1934) kadınların yasal statülerini Osmanlı’ya göre çok daha eşit bir konuma getiren bir “devlet feminizmi”nin ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu dönemde kadınların özgürleşmesi için verilen mücadelenin devlet güdümlü olduğu düşünülmekte ve kadınların yalnızca kurumsal açıdan özgürleştirildiği öne sürülmektedir. Cumhuriyetçiler reformlar yoluyla demokratik ve laik devlet yaratma sürecinde erkeklerin ve kadınların eşit olduğunu ulusu oluştururken birlikte çalıştıkları için aralarında bir fark olmadığını açıkça vurgulamışlardır. Ancak kadınların eğitimle ve çalışarak elde ettikleri kazanımlar kadınların eş ya da geleneksel rollerine ek olarak görülmüştür. Kadınlar özel alanda geleneksel aile içi rollerini korurken, kamusal alandaki egemen kadın imgesi “yeni kurulmuş Cumhuriyet’i özgürleştirme mücadelesinde aktif rol üstlenen” “cinselliğini ön plana çıkarmayan” ve “çalışkan” kadınlardan oluşmuştur (Kırca Schroeder 2007: 82-85, Kandiyoti 1998: 113-114). Devlet feminizmi olarak nitelendirilen bu yaklaşım kadın haklarının devlet eliyle verildiğini belirtirken bu görüş sadece 1920-1930’larla sınırlı kalmamış 1980’lere kadar varlığını sürdürmüştür. Bugün de bazı feministler arasında bu düşünce varlığını sürdürmektedir (Birkalan-Gedik 2009: 309).

1980’lere gelene kadar ki süreç incelendiğinde bir hareketlenmenin olduğu dönem 1960’lı ve 1970’li yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. 1960 ve 70’lerin ideolojik ortamında ideolojiler doğrultusunda eylemlere katılan kadınların daha çok haklarını değil, inandıkları ideolojinin üstünlüğünü savundukları görülmektedir (Kili 1996: 15). Tekeli (1993: 32-33) 1970’leri Türkiye’de CHP’nin solundaki sosyalist eğilimli gençlik hareketlerinin siyasal gündemi sayısal güçlerini aşan bir biçimde belirledikleri bir dönem olarak değerlendirmektedir. Eşitsizlik ve sömürü gibi kavramların siyasal söylemin temel kavramları haline geldiği bu ortamda kadınların da yasalarda varolduğu iddia edilen eşitliğe karşın eşit olmayan bir “cins grubu”

oluşturdukları bilinci oluşmuş ve ön plana işçi kadın çıkarılarak bu kadının hem işte hem evde çifte emek kullanmaktan kaynaklanan sorunlarının aşılabilmesi için tek çare olarak sosyalizm gösterilmiş ve kadınlar kurtuluşları için erkeklerle omuz-omuz verecekleri sınıf mücadelesine davet edilmişlerdir.

Berktaş (1993: 313-318) 1980 öncesinde Türkiye Solu'nun gündeminde gerçek anlamıyla bir kadın sorunu olmadığını, en fazla feodal ilişkilerin ve ideolojinin kadınlar üzerinde daha fazla etkisi olduğunu kabul edildiğini belirtmekte ve 1980 öncesinde Türkiye Solu'nun gündeminde henüz gerçek anlamıyla bir kadın sorunu olmamasının ardında, kadınlık bilincine sahip kadınların sayısının da çok az olmasının rolü olduğunu, 1980'lerin ortalarından itibaren Türkiye Solu'nun teorik düzlemde kadın sorunu ile gerçekten ilgilenmeye başladığını bir anlamda da ilgilenmek zorunda bırakıldığını ifade etmektedir. Toplumda 1980'lere değin Kemalist reformların kadınları kurtardığına dair bir düşünce birliği vardır ve bu olgu tartışma konusu yapılmamaktadır. Yalnız eğitim görmüş meslek sahibi kadınlar değil, reformların sağladığı olanaklardan kızlarının yararlanacağını bilen ev kadınları da bu görüşe katılmışlardır. Bu düşünce birliği kendilerini feminist olarak adlandıran okumuş ve meslek sahibi kadınların oluşturduğu daha genç bir kuşağın bu geleneğe karşı çıkmasıyla bozulmuştur. Yeni kültürel kimlikler peşindeki feministler modernlik projesinin kadınları etkileyen yönlerini eleştirmişlerdir. Amaçları kamu alanında erkeklerle eşitliğe ulaşmak değil, özgürleşmek ve bu eşitlik söylemini kurgulayan mirası sorgulamaktır (Arat 1998: 91). 1980'lerde Türkiye'de karşımıza çıkan bu kadın hareketinin oluşumunda 1980 askeri rejiminin siyasal hayatta bir baskı dönemi yarattığı kadar bir boşluk da oluşturmuş olmasının etkisi vardır. Geleneksel olarak sağ-sol eksenini çerçevesinde yerlerini belirlemiş olan siyasal güçlerin etkisizleştirilmeleri ile ortaya çıkan bu boşluk siyasal hayatta yeni söylemlerin oluşmasını olanaklı hale getirmiştir. Böylece 1980'lerin başlarında kendilerini feminist olarak adlandıran kadınlar Türkiye'deki kadın hareketine önemli bir ivme kazandırmışlardır (Arat 1992: 80-86).

Burada belirtilmesi gereken bir konu da, 1980'lerin ortasından beri küresel düzeyde

gelişen ekonomik, politik değişiklikler ve devam eden modernleşme sürecinin Türkiye'nin çağdaş politik ortamını şekillendirmiş olması ve bu sürecin önemli sonuçlarından birinin de özel alana ait konular kapsamında tutulan dini ve etnik kimliklerin kamusal alanda görünür hale gelmesidir. 1980'lerin başından itibaren kamusal alan alternatif ideolojiler ve kurumların temsil edilmesiyle dönüştürülmüştür. 1980'ler rejiminin politik yaşamı sağ-sol ekseninin ötesinde yeniden konumlandırma çabaları İslami grupların gelişmesine yeni bir hız kazandırmıştır (Kırca Schroeder 2007: 105-106). 1970'lerde sol radikalizmin yanı sıra canlanan uç sağ-İslamcı radikalizm, 1980 askeri darbelerinden sonra sol radikalizm kadar ağır bir baskı görmemiş ve 1980'lerde de gelişmesini sürdürmüştür (Tekeli 1993: 22). Göle'ye göre (1992: 130) İslamcı hareket Müslüman kimliği kolektif bir biçimde yeniden yaratmakta toplumsal aktör olarak yeniden ortaya çıkarmaktadır. Tüm bu gelişmeler Türkiye'de uzun yıllardır İslam'ın gelenekseli, Kemalizm'in çağdaş olanı temsil ettiği görüşlerinin birbirleri ile çatıştıkları kadına ilişkin arenada, farklı bir rol dağılımının yaratılmasına da neden olmuştur (Acar 1993: 81).

Üşür (1992: 143) İslamcı ideolojinin de tıpkı Cumhuriyet ideolojisinin yaptığı gibi "bir kadın kimliğini" meşrulaştırmaya çalıştığına işaret etmekte ve Türkiye'de "meşru" kadın kimliği listesinin çok uzun olmadığını en bilineninin gelenekçi/muhafazakâr ideolojinin kamusal alanda meşru kıldığı "anne-eş" kimliği Cumhuriyet ideolojisinin yarattığı bir başka meşru kadın kimliğinin "okumuş/meslek sahibi/çalışan" kadın kimliği olduğunu, İslamcı ideolojinin güncel söylemlerine bakıldığında ise bu iki "meşru" kadın kimliğinden farklı yeni bir kadın kimliğinin meşrulaştırılmaya çalışıldığını dillendirmektedir. O'na göre bu "örtünmüş/Müslüman kadın" kimliğidir, bu kimlik cinsiyete dayalı işbölümü içindeki anne-eş rolünün değişmesine yol açmaması koşuluyla kadınların eğitilmesine evet demektedir ve İslamcı kadınlar yaşam alanlarını öncelikle, "aile-içi" olarak tanımlamakta fakat "eğitilmiş/Müslüman" kadının zaman zaman "çalışan/Müslüman kadın" olarak ortaya çıkması da yaşam pratiğinin kaçınılmaz bir sonucu olmaktadır (1992: 143). İlyasoğlu (1994: 29) Türkiye'nin tarihsel arka planındaki bir takım ya-

şanmışlıkların sonucu olarak, özellikle kadınlar açısından bugün İslam içindeki yaşam tarzlarını çözümlenmede zorlukların söz konusu olduğunu, “çağdaş kadın” karşısında “İslami kadın” kutupsallaştırmasında kullanılan normatif standartların, İslamcı kadınların kendilerinin de bir parçası oldukları ve içinde kendilerine çözümler aradıkları modernleşmenin toplumsal süreçleri ile nasıl bir etkileşim içinde olduklarını çözümlenmeyi zorlaştırdığının altını çizmektedir.

3. SİYASETTE KADINI YOK SAYAN CİNSİYETLENDİRİLMİŞ İKTİDARIN KADINI SİYASETİN ARAÇLARI İLE GÖRÜNÜR KILMA İRONİSİ

Kadının toplumsal yaşam içerisinde ikincilleştirildiği en belirgin alan siyaset alanıdır ve siyasetin erkeklerle özgü bir alan olduğu söylemi erkekler tarafından sürekli üretilmektedir. Siyasetin öznesi konumunda olan erkekler kadınlara yönelik üretilecek politikalarda, bu politikaların genel çerçevesini çizmede egemen konumda olmalarından dolayı siyaset alanı da cinsiyetlendirilmiş bir görüntü vermektedir. Ancak bu görüntü toplumun yarısını oluşturan seçmen kitlesinin kadınlardan oluştuğu gerçeğini hatırlattığında, siyasiler açısından kadınlar siyasetin araçları ile görünür kılınmaya çalışılmaktadır.

Kadın oylarını talep eden siyasi partilerin son yıllarda bu olguyu fark etmeleri kimi siyasetçileri kadınların siyasete katılımını arttıracak somut fırsat önceliği ve destek politikalarını uygulamaya yöneltmiştir (Ataman 1998: 31). Bu yönde izlenen stratejiler retorik, olumlu destek ve olumlu ayrımcılık stratejileri şeklinde ele alınabilir. Retorik stratejiler; siyasi partilerin kampanyalarda, seçim meydanlarında veya propagandaya dönük yazılı dokümanlarında kadınlara yönelik olumlu mesajlar verme, daha çok kadının partiye destek vermesini sağlamaya yönelik açıklama, beyan ve yaklaşımlardan oluşmaktadır. Bu tür stratejiler kadınlardan gelen yoğun talep ve kadın sorunlarının popülerleşmesi karşısında siyasi partilerin seçtiği en kolay uygulamalardır. Politikacıların özellikle de parti liderlerinin kadınların toplumsal önemine sık sık değinerek, her zaman kadınların yanında olduklarını kadınlar olmadan bir demokrasinin düşünülmemeyeceğini vurgulamaları bu stratejinin bir parçasıdır. Olumlu destek

stratejileri; kadınların konumunu iyileştirmek ve katılımını arttırmak amacı güden somut destek uygulamalarıdır. Kadınları teşvik etmek için özel eğitim programları hazırlamak, maddi yardım fonları oluşturmak, somut hedefler belirleyerek bu hedeflere ulaşmada kurumları desteklemek bu tip politikaların tipik örnekleridir. Olumlu ayrımcılık stratejileri ise; kadınların siyasal karar organlarında temsilini sağlamaya yönelik uygulanması zorunlu kota sistemlerine dayanan stratejilerdir. Sorunun odağı siyasal kurumların kadınları içlerine alacak biçimde yeniden yapılandırılmasıdır. En yaygın uygulandığı kurumlar siyasal partiler ve daha sonra parlamentolardır (Demir 2002: 64-66, Sancar-Üşür 1997: 50-52, Lovenduski 1993: 7-8).

Parlamentolarda kadın sayısının artırılması için kota gibi yasal ama yapay önlemler söz konusudur ve kadınların siyasal alandaki görünmezlikleri önündeki pratik engellerin en önemlilerinden biri olan siyasi partiler bunu ortadan kaldırmak için olumlu ayrımcılık çerçevesinde gündeme gelen kota uygulamasını devreye sokmaktadırlar (Yaraman 1999: 35, Koray 1992: 208). Kota uygulamaları pozitif ayrımcılık söylemi içinde anlamlandırılmaya çalışılsa da demokrasiler içerisinde kadını siyasette görünür kılmanın bir aracı olarak kota politikalarının tutunulacak bir dal olması düşündürücüdür. Bu noktada Sancar-Üşür’ün (1997: 70) kota uygulamasına ilişkin görüşlerini dikkate almak gerekir. O’na göre kota politikaları kadınları siyasetle ilgili hale getirmektedir. Zaten siyasetle ilgilenen kadınlara siyasetin kapılarını açmaktadır. Kota demek toplumsal olarak cinsiyetler arasında ayrımcılık yaratan her türlü karar mercii ve konumda ayrımcılığa uğrayan cins lehine bir yer ayrılması demektir. Kota politikaları sadece kadınlar lehine uygulanan bir politika olarak algılanmamalıdır. Bu durumda kota uygulamalarının başarılı olabilmesi için kadın-erkek eşitliğinin belli bir toplumsal kabul noktasına ulaştığı bir siyasal kültürün varlığı kaçınılmazdır. Aynı zamanda kadının dışarıda bırakıldığı kadınsız bir demokrasinin ne anlama geldiği de yine eşitlik düzleminde var olan bir siyasal kültürün varlığıyla yakından ilişkilidir.

Peki Türkiye açısından baktığımızda kadın ve siyaset düzleminde yapılacak tartışmalarda

siyasi partileri kadın politikaları açısından nasıl konumlandırmak gerekir? Tarihsel bir çözümleme yapıldığında görüleceği üzere Türkiye’de kadın 1930’lu yıllarda seçme ve seçilme hakkını kazanmış ancak kadına seçmen ve seçilen olarak tanınan hakların ana çerçevesini oluşturan devlet feminizmi değerlendirildiğinde bu hakların verilirken kadının durumu üzerinde durulmadığı anlaşılmaktadır. Kadınlara siyasal haklar verilmiş ancak yıllar sonra, kadının durumu siyasal partilerce değerlendirmeye alınabilmiştir (Tokgöz 1994: 101). Kadınlara siyasal haklarının tanınmasında başlangıçta “simgesel” kaygılar önemli bir yer tutmuştur (Tekeli 1988: 291). 1930’lu yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi’nce kadınlara siyasal hakların verilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanması belki de yeterli görülmüştür (Tokgöz 1994: 101). Çok partili döneme geçişle birlikte demokratikleşmenin başka ölçütleri önem kazanmış ve kadınlar “demokrasi simgesi” işlevlerini yitirmişlerdir. Çok partili dönemde artık kadınların siyasete katılma düzeylerini; toplumun gerçek demokratikleşme düzeyi, gerçek toplumsal ilişkiler, toplum yapıları ve kadınların toplum içindeki gerçek konumları belirlemiştir. Cumhuriyet’in ilk on yılında gerçekleştirilen yasal ilerlemeler onların toplumla ilişkilerini bu arada toplumsal konumlarını belirleyen aile içi ilişkileri, giderek erkeklerle ilişkilerini fazla değiştirmediklerinden kadınlar hâlâ yaşamlarını geleneksel olarak bunu düzenlemiş olan aile kurumu çevresinde kurmakta, ailenin dışındaki toplumsal-kamusal yaşama ve bunun zirvesini oluşturan siyasal iktidar mücadelesine yabancı kalmışlardır (Tekeli 1988: 291-293).

1950-1960 yılları arasında CHP’den sonra iktidar olan Demokrat Parti’nin (DP) parti programları arasında da kadın sorunları yer almamıştır (Tokgöz 1994: 101). Kadınlara 1934’de seçme seçilme hakkı verilmesine rağmen kadınların gruplar halinde partilerde aktif olarak çalışması 1960’lar sonrasına rastlamıştır. Bu da kadın kollarıyla mümkün olmuştur. Kadın kollarını 1954 yılında İstanbul’da CHP başlatmışsa da bu siyasi partide de böylesine faaliyetlerin yaygınlaşması 1960 sonrasında mümkün olmuştur (Güneş-Ayata 1993: 302). Bu dönemde ne iktidar partisi olan DP’nin ne de muhalefet partisi olan CHP’nin kadına yönelik siyasaları bulunmaktadır. Sağ eğilimli Millet Partisi ile Türkiye Köylü Partisi prog-

ramlarında ise, aile ön plana çıkarılmış, kadın konu edilmiştir. Benzer bir durum Türkiye Sosyalist Partisi’nce de paylaşılmaktadır. 1969 yılına kadarki koalisyon hükümetlerinin programlarında kadın konusuna yer verilmemiş, 1969 Genel Seçiminde koalisyon hükümetlerinden sonra iktidara gelen Adalet Partisi ve Süleyman Demirel’in başkanlığında kurulan hükümetlerin ikincisinin programında kadın, aile içindeki görevleri açısından değerlendirilmiştir. 12 Mart 1971’den itibaren başlayan ara rejim içinde kurulan reform hükümetlerinde, ilk kez “kadın bakan” atanmakla birlikte yine kadına yönelik siyasalara hiç yer verilmemiştir. CHP-Milli Selamet Partisi koalisyon hükümetinde sosyal devlet ilkesi görünür kılmaya çalışılırken, Süleyman Demirel’in kurduğu Milliyetçi Cephe Hükümetlerinin programlarında, ilk kez “çalışan kadın” sorunları yer almıştır. Çalışan kadın sorunu 12 Eylül 1980’e kadar kurulan Milliyetçi Cephe Hükümetleri ile 1977’de kurulan Ecevit Hükümeti’nin programında yerini korumuştur (2) (Tokgöz 1994: 102-103). 1935’den 1980’lere kadar ki süreçte yapılan seçimlerde meclise giren kadın milletvekilleri sayısına bakıldığında ise karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: 1935’de 18, 1939 ve 1943’de 16, 1946’da 9, 1950’de 3, 1954’de 4, 1957’de 8, 1961’de 3, 1965’de 8, 1969’da 5, 1973’de 6, 1977’de 4 kadın milletvekili vardır.

1980’ler daha önce de tartışıldığı gibi kadın konusunun Türkiye’nin gündemine hızla girdiği bir dönemdir. 1980’den sonra kadının topluma katılımı yönünde yeni rol tanımları yapılırken kadının kendisinin de yeni kimlikler kazandığı görülmüştür. 1983’ten itibaren yeni kurulan siyasal partiler de kadına siyasette yeni bir bakış açısı kazandırabilmek, kurumsal siyasette kadına daha fazla yer verebilmek için farklı popülist bir kadın söylemi geliştirmeye yönelmişlerdir (Tokgöz 1994: 105). 1980’lerden bugüne kadarki genel seçimler incelendiğinde 1983’de 12, 1987’de 6, 1991’de 8, 1995’de 13, 1999’da 22, 2002’de 24, 2007’de 50 kadının milletvekili olarak Meclis’e girdiği görülmektedir.

Partilerce geliştirilen kadın söylemi, söylemin içerdiği kadın imgesi parlamentoda daha çok sayıda kadın milletvekili olmasına yöneldiği gibi, kadının seçmen olarak da konumunu dikkate almıştır. Aslında yapılmak istenen tek

parti döneminden beri kadının simgesel önemi ve rolüne yeni ve farklı bir kimlik kazandırmak, kadınların oylarını çekebilme. Kadın seçmenin simgesel konumu yanında toplum içinde oynadığı rol gözardı edilmemektedir. Kadın haklarından ise pek söz edilmemektedir (Tokgöz 1994: 105). Çakır (2001: 401) Türkiye’de siyasi partilerin cinsiyetçi ideolojinin taşıyıcısı ve hatta kurumsal düzeyde en üst üreticisi ve uygulayıcısı olduklarını, siyasal partilerin örgüt yapısı, parti tüzük ve programları, siyasal reklamları, siyaset oluşturma tarzı, parti liderlerinin ve parti üyelerinin kadın ve erkek politikacılara bakış ve değerlendirme biçimlerinin bu durumun somut göstergeleri olduğunun altını çizmektedir. Kadınlar siyasal söylem içinde toplumsal olarak sorunlu özne durumundadırlar ve çocuklar, yaşlılar, hastalar, engellilerle birlikte ele alınmaktadır. Bu durum parti programlarında, partilerin seçim bildirgelerinde de bu şekilde karşımıza çıkmaktadır.

4. AKP VE CHP’NİN KADIN SÖYLEMİ VE POLİTİKALARI

4.1. Araştırmanın Metodolojisi

Bu çalışma AKP ve CHP’nin kadın politikalarını ve kadına ilişkin söylemlerini ortaya koymak ve farklı siyasal kimliklere sahip iki partinin politikalarında kadının nasıl konumlandırıldığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma siyasi partilerin ideolojilerine paralel bir kadın söylemi üretip üretmedikleri ve siyasetçilerin oy kaygısı içerisinde kadın seçmeni yakalama adına popülist söylemler üretip üretmediğini sorunsallaştırmıştır. Araştırmada metin analizi yapılmış ve bu analizin sonucunda ortaya çıkan temalar çerçevesinde partilerin kadın söylemi incelenmiştir. Araştırmada ele alınan konu AKP ve CHP’nin parti programları, seçim bildirgeleri, gazete siyasal reklamları gibi parti politikalarını ortaya koyan temel yayınları ve uygulamaları çerçevesinde analiz edilmiştir. AKP’nin 2001 yılında yayınladığı ve bugüne kadar değişiklik yapmadığı parti programı, CHP’nin 2008 yılında yayınladığı son parti programı ve her iki partinin 2007 Genel Seçimleri’ne ait seçim beyannameleri ve gazete siyasal reklamları çalışmada incelenmiş ve bu veriler çerçevesinde her iki partinin kadın söylemi ve politikaları belirlenmeye çalışılmıştır. Siyasi partilerin seçmen kitleleriyle kurdukları ilişkide

parti programları ve seçim beyannameleri ayrı bir yere sahiptir. Çünkü bu iki belge iki taraf arasındaki bir sözleşme olarak da değerlendirilebilir. Şafak (2007) parti programının partinin siyasi çizgisini, ideolojisini, dünyaya ve Türkiye’ye bakışını yansıtırken, seçim beyannamelerinin ise; iktidara gelindiği takdirde izlenecek politikaları, hedeflerini ve bu hedeflere ulaşmak için kullanacağı araçları içerdiğini söylemektedir. Seçim bildirgeleri o partinin olası iktidarındaki hükümet programının da temelidir. Siyasal reklamlar ise; siyasi partilerin seçmenlerine ulaşmada en etkili araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma açısından çalışmaya konu edilen siyasi partilerin siyasi kimlikleri ve ideolojik yönelimlerinin aktarılması önem taşıdığı için öncelikli olarak bu yönde bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. 2001 yılında kurulan AKP, 3 Kasım 2002 ve 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri’nde oyların büyük bir bölümünü alarak 2002 seçimlerinde aldığı oy oranıyla, yıllardır koalisyon hükümetleriyle yönetilen Türkiye’de ANAP döneminden sonraki ilk tek parti iktidarını kurarak Türk siyasal yaşamında özellikle “İslamcı-laik” ikiliğine yaslanan tartışmalara (Adaklı 2009: 559) yeni boyut getirmiş bir partidir. AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu’nda yaptığı açılış konuşmasında (2004: 7-17) AKP’nin Türk siyasal yaşamında yeni bir siyaset tarzını, yeni bir anlayışı temsil ettiğini “muhafazakâr demokrasi” (3) olarak ifade ettikleri siyaset tarzının sadece Türkiye açısından değil dünya siyaseti açısından da çok önemli bir açılım olduğunu ifade ederek partinin siyasi kimliğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Aynı konuşmada Erdoğan, AKP’nin siyaseti radikalleştiren “siyasi cemaat” anlayışına, siyaseti fıkirsizleştiren “siyasi şirket” anlayışına da karşı olduklarını AKP’nin “muhafazakârlık temelinde bir kitle partisi” olduğunu söylemektedir.

AKP kimliğini tanımlarken öncelikle içinden çıktığı ve kadrolarının önemli bir kısmını bünyesinde barındırdığı Milli Görüş partileri ile arasına bir mesafe koyma ihtiyacı duymuş, bu mesafe bir yönüyle partinin Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılan Refah Partisi, Saadet Partisi, Fazilet Partisi çizgisinden ayrılarak sistemle barışık bir konuma yerleşme yöneliminin de bir ifadesi olmuştur. Bu yönelim

söylemsel düzlemde dinle siyasetin ayrılması gerektiği iddiası ile ifade bulunmuştur (Doğanay 2003: 68). AKP'nin "laiklik"i; "devletin tüm dinler ve düşünceler karşısında nötr kalmasını ve eşit mesafeyi korumasını sağlayan, inanç farklılıklarının veya farklı mezhep ve anlayışların çatışmaya dönüşmeden sosyal barış içinde yaşatılabilmesi için takınılan kurumsal bir tutum ve yöntem" olarak tanımladığını belirten Erdoğan AKP'nin; dini toplumsal bir değer olarak önemsemekle birlikte din üzerinden siyaset yapmayı, devleti ideolojik bir dönüşüme uğratmayı, dini sembollerle örgütlenmeyi doğru bulmadığını söylemektedir (Uluslararası Muhafazakarlık ve Demokrasi Sempozyumu 2004: 7-17) Parti programında da benzer söylemler yer alırken demokrasi, insan hakları ve toplumsal değerlerin korunması gibi unsurlara da ağırlık verildiği görülmektedir. Doğanay (2003: 68) AKP'nin kendisini İslamcı ve etnik kökene dayalı partilerden kuruluş bildirgesinde belirttiği gibi kitle partisi olma hedefi düzeyinde ayırdığını ancak bu değişikliği tam anlamıyla bir kopuş olarak değerlendirmenin yanlış olacağını, AKP'nin din temelli siyaset anlayışından uzaklaşmaya dayalı söyleminin Refah Partisi'nin kapatılmasının ardından Türkiye'de İslamcı hareketin içine girdiği "liberal demokrasiyle uzlaşma" eğiliminin bir sonucu olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir.

CHP ise; 1923'te önce Halk Fırkası adıyla kurulmuş, 1924'de Cumhuriyet Halk Fırkası, 1935 yılında ise Cumhuriyet Halk Partisi adını almıştır. CHP'nin kurucusu ve ilk genel başkanı Atatürk'tür. 1927 yılında "Cumhuriyetçilik", "Halkçılık", "Milliyetçilik", "Laiklik" CHP'nin dört temel ilkesi olarak benimsenmiştir. 1935 yılında "Devletçilik" ve "Devrimcilik" ilkeleri de eklenerek Parti'nin ilkeleri altıya çıkarılmıştır. Partinin amblemi olan altı ok bu ilkeleri simgelemektedir. CHP internet sitesinde Parti'nin tarihsel seyri aktarılırken, CHP'nin 1960'lı yıllarda Türkiye'nin yaşadığı modernleşme sürecinin yansımaları olarak ortaya çıkan göç, kentleşme, sanayileşme gibi dinamikler çerçevesinde toplumsal sınıfların olgunlaşmasıyla birlikte sola açılarak kendisini siyaset yelpazesinde "ortanın solu"nda konumlandığı belirtilmektedir. 1970'lerde ideolojisini "demokratik sol" olarak tanımlayan CHP, bu süreçte "devlet partisinden" "halkın partisine", "düzen partisinden" "değişim partisine" dönüş-

tüğünü ifade etmektedir. Çağdaş sosyal demokrasinin değerleri olan "özgürlük, eşitlik, dayanışma, emeğin üstünlüğü, gelişmenin bütünlüğü ve etkinliği ile demokratikleşme" kavramlarının CHP'nin Türkiye'de kurumsallaştırmaya çalıştığı ve programlarında önemle vurguladığı başlıca ilkeler arasında yer aldığı vurgulanmaktadır. CHP parti programında da, tüm bu konuların altı çizilirken demokrasi dışında "laiklik" kavramının da programda ön plana çıkan ve pek çok konu içinde dillendirilen bir kavram olduğu gözlenmektedir. Programda CHP için "laiklik"; "ulusal bütünlük ve iç barışın, çağdaşlık ile bilimselliğin temel taşıdır. Bu anlayışla siyasetin dini istismar etmesine kesinlikle karşıdır. Ne dinin siyasallaştırılması, ne de siyasetin dinselleştirilmesini kabul etmez. Devlet din ve inançlar karşısında eşit mesafededir. Devletin dini olmaz. Din kamusal alanın değil, özel alanın olgusudur" şeklinde sunulmaktadır. CHP, 22 Temmuz 2007 Seçimlerinde yüzde 20.9 oy alarak Ana-muhalefet partisi konumuyla parlamentoda çalışmalarını sürdürmektedir. CHP 2008 yılının Aralık ayında program ve tüzüğünü yenileyerek "Çağdaş Türkiye İçin Değişim" sloganıyla hareket etmeye başlamıştır. CHP bu yenilenmenin sebebini; 1994'de kabul edilen "Yeni Hedefler, Yeni Türkiye" programında öngörülen bir çok hedefin 14 yıl içinde çeşitli hükümetler zamanında fiilen gerçekleşmiş olmasının partinin uzak görüşlülüğünü kanıtladığı ancak geçen zaman içinde ülkede ve dünyada meydana gelen değişimlerin programın yenilenmesini zorunlu hale getirdiği şeklinde açıklamıştır.

Çalışma açısından bir diğer önemli nokta AKP ve CHP'nin parti programlarında, seçim bildirgelerinde, siyasal reklamlarında kadın konusunun hangi kategoriler içerisinde yer aldığı ve partilerin kadın konusuna neden önem verdiklerini parti programlarında ve seçim beyannamelerinde nasıl gerekçelendirdikleridir? AKP'nin parti programında kadın konusu "sosyal politikalar" başlığı altında ele alınmış ve parti programında kadın "sosyal politikalar" başlığı altında "kadın" alt başlığı dışında "aile ve sosyal hizmetler" başlığı içinde ve "temel hak ve özgürlükler" bölümünde yer almıştır. Parti programında kadın başlığı altında partinin kadın konusuna önem verme nedeni şu şekilde gerekçelendirilmiştir: "Kadınlar sadece toplumumuzun yarısını oluşturdukları için değil, her

şeyden önce birey ve sağlıklı nesillerin yetiştilmesinde birinci derecede etkin oldukları için, yılların ihmali sonucu biriken her türlü sorunlarıyla ilgilenilmesi, partimizin öncelik verdiği bir konudur”.

CHP'nin parti programında kadın konusu ise; “Demokrasiyi Güçlendirme Demokrasi İnsan Hakları ve Özgürlükler” başlığı altında “Hedefimiz Kadını Erkeği Her Alanda Eşit Türkiye” alt başlığında ele alınmış ve parti programında kadın konusuna kadın başlığı dışında başka konular içinde de göndermeler yapılmıştır. “Hedef ve Önceliklerimiz” ana başlığı altında “Laiklik” ve “Türkiye’yi Çağdaş Uygarlık Düzeyine Çıkarmak İçin Önceliklerimiz” alt başlıklarında ve bu alt başlık içinde de “demokrasi”, “cinsiyet eşitliği” başlıklarında, “Demokrasi İnsan Hakları ve Özgürlükler” ana başlığının bir alt başlığı olan “Etnik Farklılıklar Ülkemizin Zenginliğidir” alt başlığı içinde “CHP için laiklik ilkesi” ara başlığında, Demokrasi ana başlığı içinde yer alan “Çalışma Hakkı Kutsaldır Emek En Yüce Değerdir” başlığı içinde, Demokrasi ana başlığı içinde yer alan “Siyaset ve Sivil Toplum” başlığının bir alt başlığı olan “Siyasi Partiler” içerisinde, “Kamu Yönetimi” ana başlığının “Kapsamlı Çağdaş Hizmete Odaklanmış Yerel Yönetimler” alt başlığında, “Ulusal Güvenlik ve Dış Politika” ana başlığının “İç Güvenlik” ara başlığında, “Üretimden ve Üretenden Yana Yeni Ekonomik Düzen” ana başlığının “Orta ve Uzun Vadeli Bakış Açımız: Güçlü Bir Türkiye İçin Strateji ve Politika Planlaması” alt başlığında, yine aynı ana başlığın “Güçlü Ekonomik Temellere Sahip Türkiye” alt başlığında, “Sosyal Refah Devleti” ana başlığının “Aile Sigortası Kurumu Kurulacak”, “Vatandaşlık Hakkı Ödemesi”, “Herkes Sosyal Güvenlik”, “İşsizlikle Etkin Mücadele Hedefimizdir”, “Okul Öncesi İki Yıllık Eğitim”, “Aile Planlaması Politikaları ve Ana-Çocuk Sağlığı” alt başlıklarında da kadınla bir takım konular ilişkilendirilmiştir. Parti programında kadın başlığı altında partinin kadın konusuna önem verme nedeni şu şekilde gerekçelendirilmiştir: “Kadın sorunu bir demokrasi, insan hakları ve eğitim sorunudur. Kadınlarımıza her alanda fırsat eşitliği, çağdaş laik demokratik Cumhuriyetimizin var olma koşuludur. Türkiye’de kadın erkek eşitliğinin öncülüğünü Mustafa Kemal Atatürk ve O’nun kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi yap-

mıştır. Atatürk devrimleri ile Türk kadını toplumda çağdaş, eğitilmiş, meslek sahibi, özgür bireyler olma niteliğine kavuşturma yolunda çok büyük kazanımlar sağlanmıştır. CHP kadını özgürleştirmek, çevre baskısından ve feodal yapı etkisinden kurtarmak, sosyolojik kökenden kaynaklanan sıkıntıları gidermek için eğitim, kültür yolunda sonuç alıcı çabalar gösterecektir”.

AKP ve CHP'nin seçim beyannamelerinde kadının hangi başlıklar içerisinde ele alındığına bakıldığında karşımıza çıkan tablo şu şekildedir: AKP 2007 Seçim Beyannamesi’ni, parti programlarının yeni bir açılımı olarak sunmuş ve burada kadın; “Sosyal Yapının Güçlendirilmesi” başlığı içinde “Aile, Kadın, Çocuklar ve Yaşlılar” alt başlığı içerisinde ele alınmıştır. Kadının aile, çocuk ve yaşlılarla birlikte çerçevesi genişlediği başlığın altında AKP’nin toplumun çekirdeğini oluşturan aile kurumuna büyük önem verdiği, Türk ailesinin bütünlüğünü korumak ve kalkındırmak için AKP iktidarının kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engellilerin sorunlarını çözmek için aile merkezli politikalar izlediği vurgulanmaktadır. Seçim bildirgesinde kadın kelimesinin geçtiği diğer yerler; “gençlik”, “din hizmetleri”, “istihdam”, “yaşam standartlarının yükseltilmesi”dir. Yaşam standartlarının yükseltilmesi başlığı altında; seçim beyannamesinde bir çok konuya ilişkin politikalarını ortaya koyduğunu belirten AKP, bu başlık altında sıralanan konular üzerinde öncelikli durulacağını belirtmiştir. Bu konular arasında şu ifade de yer almaktadır: “AK Parti’nin yeni döneminde kadının toplum hayatının her alanına katılımının artırılması hedeflenmektedir”. Seçim beyannamesinde kadın kelimesinin geçtiği son kısım ise; beyannamenin en sonunda “ve yola devam” başlığı altında beyannamenin en can alıcı noktalarının sloganlaştırıldığı bölümdür. Bu bölümde ele alınan konulardan biri kadın olmuş ve “kadınlarımızı her türlü ayrımcılığa karşı tamamen güçlendirmek için” milletten yetki istiyoruz denilmiştir. CHP’nin 2007 Seçim Beyannamesi’nde ise; kadınlara yönelik vaatlerin değerlendirildiği ana başlık “Gençlik ve Kadın”dır. Doğrudan kadına yönelik politikaları içine alan bu başlık dışında kadın kelimesinin geçtiği diğer ana başlıklar; “Önsöz”, “Terör Güvenlik Huzur”, “İşsizlik”, “Bölgesel Kalkınma”dır. Seçim beyannamesinde kadın; “Cumhuriyet Kadınlarıyla Çağdaş

Yarınlara” ana sloganı altında ele alınmış ve kadınların haklarını alacağı, Türk kadınının ekonomide, eğitimde, siyasette, haklarına kavuşacağı ve kimliğini bulacağı vaat edilmiştir.

AKP'nin 2007 Genel Seçimleri için hazırlattığı siyasal reklamlar incelendiğinde ise; kadın odaklı “bir” reklamın olduğu görülmektedir. Bu reklamın “Önce İnsan Önce Kadınlarımız” başlığı ile verildiği ve reklamın arka planında kadın ve erkeklerden oluşan bir topluluk ve bu topluluk içinde başörtülü ve başörtüsüz kadınların birlikte resmedildiği görülmektedir. Bu görüntü AKP'nin siyasal reklamlarının çoğunda kullanılan bir arka plan olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasal reklamda kadın seçmeni yakalama adına oluşturulan vurucu cümleler şu şekildedir: “Kadınlarımız; evde, iş hayatında ve siyasette varlıklarıyla aydınlık geleceğimizin güvencesi olacaktır. Türkiye'nin geleceği kadınlarımız; kadınlarımızın umudu da AK PARTİ'dir”. AKP'nin eğitim konusunda hazırlattığı “Eğitimde sınıf atladık” başlıklı siyasal reklamında ise; eğitime yönelik yapılan çalışmalar anlatılırken, kızların eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar da reklama taşınmıştır. CHP'nin 2007 Genel Seçimleri'ndeki siyasal reklamlarına bakıldığında ise; doğrudan kadını hedef alan “bir” reklamın olduğu görülmektedir. Bu reklamın ana sloganı “Cumhuriyet Kadınlarıyla Çağdaş Yarınlara” şeklindedir ve bu siyasal reklamda yer alan kadın imgelerine bakıldığında CHP'nin Cumhuriyet kadınları sloganı içindeki modern kadın tanımlamasını yansıtan nitelikte olduğu gözlenmektedir.

AKP ve CHP'nin parti programları, seçim beyannameleri ve siyasal reklamları incelendiğinde kadın konusunun aşağıda belirtilen temalar çerçevesinde ele alındığı ortaya çıkmış ve bu iki partinin kadına yönelik söylemleri ve politikaları bu temalar çerçevesinde analiz edilmiştir.

4.2. AKP'nin Kadın Söylemi ve Politikaları

4.2.1. Kamusal ve Özel Alan İkiliminde Kadın

Sağ ve muhafazakâr partilerin kadın söylemi; partilerin ideolojilerine de paralel olarak daha çok kadının özel alan içerisinde “eş” ve “anne” kimliklerini ön planda tutan, kamusal alanda “çalışan kadın” imgesini dışarıda bırakmasa da

kadını geleneksel rolleri çerçevesinde ele alan bir özellik göstermektedir. AKP'nin parti programı incelendiğinde “kadınların kamusal yaşama katılımının özendirilmesi için gerekli tüm önlemler alınacaktır” şeklinde bir yaklaşımın sergilendiği görülmekte ancak parti açısından kadın konusunun neden önemli olduğu gerekçelendirilmeye çalışılırken, “Kadınlar sadece toplumumuzun yarısını oluşturdukları için değil, her şeyden önce birey ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde birinci derecede etkin oldukları için, yılların ihmali sonucu biriken her türlü sorunlarıyla ilgilenilmesi, partimizin öncelik verdiği bir konudur” şeklinde bir bakış sergilenmesi aslında partinin kadını kamusal ve özel alan içerisinde daha çok nerede konumlandırmaya çalıştığını da göstermektedir. Öncelikli olarak kadın konusunun kadınların toplumun yarısını oluşturdukları için gündeme alınmadığının ifade edilmesi bilinç altındaki düşüncelerin bir yansımasıdır. “Sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde birinci derecede etkin olma rolünün, anne kimliğinin” ön plana çıkarılması ise egemen paradigmanın söylemini yeniden üretmeyi ve kadını özel alan içerisinde var eden bir yaklaşımı içinde barındırmaktadır. Tür ve Çıtak (2009) AKP'li kadınlar üzerinde yaptıkları bir araştırmada, AKP'li kadınların İslam dininin ahlaklı bir insan ve toplum öngörmekte olduğunu ve ahlaklı bir toplumun yaratılmasında ve sürekliliğinde ise anahtar rolün kadına düştüğünü düşündüklerini bulmuşlardır. Bu düşünce, kadınların annelik vasıflarıyla ahlaklı nesiller yetiştirmede ve manevi değerlerin geleceğe taşınmasında da en önemli görevi üstlenmiş oldukları yönündeki bakış açısını da egemen kılmaktadır.

Programda “ev kadınları”nın sosyal güvence kazanmasını sağlayacak çalışmaların gerçekleştirileceği, “ev içi” emeğin saygınlığının korunarak kadınlar için yeni istihdam alanlarının oluşturulacağı da söylenmektedir. AKP'nin parti programında CHP'nin parti programından tamamen farklı olarak üretilen politikalar ve söylemler ağırlıklı olarak “çalışan kadın”ı temel olarak üretilmemiştir. “Ev kadını”nı da merkeze alan söylemler dikkat çekmektedir. AKP'nin seçim beyannamesinde de; “aile kurumunun en hayati aktörü olan kadınların” evlilik sonrasında sosyal ve kültürel gelişmelerini desteklemek için yaygın programlar uygulanacağı ve “annelerin” “iyi bir eğitimci” olmasının sağlanacağı altı çizilmektedir. Sosyal

hizmetler kapsamında verilen “evlilik danışmanlığı hizmeti” ile ailede ortaya çıkan sorunların çözümüne ve aile kurumunun güçlenmesine yönelik çalışmaların yapılacağı belirtilmektedir. Seçim beyannamesindeki bu söylemler de, kadını aile içinde konumlandıran, kadını anne ve eş kimliği ile özel alan içinde resmeden yapıyı desteklemektedir. Seçim beyannamesinde ayrıca; daha önce ev hanımlarının ürettikleri ürünlerin satışından elde ettikleri gelirler vergilendirilirken, AKP iktidarı döneminde bu şekilde elde edilen tüm gelirlerin vergiden muaf tutulduğu yerel yönetimlerin de desteği alınarak kadınların “el emeği göz nuru” olan ürünlerinin pazarlanabilmesi için gerekli kolaylıkların sağlandığı ifade edilmiştir. Aynı konu partinin siyasal reklamına da yansımıştır ve partinin kadın odaklı siyasal reklamında ayrıca “mutfaktaki kadını enflasyon ve zam paketlerinden kurtardık, sırtından hayat pahalılığı yükünü aldık” denilerek kadın yine ev içinde konumlandırılmıştır.

4.2.2. Kadına Karşı Ayrımcılık ve Kadın Hakları İçin Mücadele Veren Yapılanmalara Destek

AKP parti programında, kadına ilişkin politikalar incelendiğinde gündeme getirilen konulardan birinin de “cinsiyetlerarası eşitsizlik” sorunu olduğu görülmektedir. Mevzuatta kadın aleyhindeki ayrımcı hükümlerin ayıklanacağını ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile getirilen ilkelerin uygulanmasının sağlanacağını söylediği programda bu doğrultuda nasıl bir politika izleneceğine dair bir şey söylenmemektedir. Zaten Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 1979 yılında yayınladığı bu sözleşmeyi Türkiye 1985 yılında imzalamış ve bu sözleşmenin “eşitsiz politikaların hayatın her alanından çıkarılması” şeklindeki taleplerini dikkate alacağını kabul etmiştir. Ancak uygulamada bunun tam anlamıyla bir yansımalarının olmaması, bu sözleşmenin ilkelerinin sağlanması yönünde verilecek vaatleri düşündürücü kılmaktadır. Parti programında ayrıca “temel hak ve özgürlükler” başlığı altında da kadın, çocuk ve çalışma hayatına ilişkin hak ve özgürlük alanlarında uluslararası standartların Türkiye’de sağlanacağı yönünde bir vaat de bulunmaktadır. Parti programında kadınıla ilgili dernek, vakıf ve sivil toplum örgütlerine destek sağla-

nacağı, kadınları ilgilendiren yasal düzenlemeler yapılırken bu örgütlerle işbirliği yapılacağı da aktarılmaktadır. Seçim beyannamesinde ise; Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nün teşkilat yasalarının çıkarılarak, Anayasa’nın 10. ve 90. maddeleri ile Yeni İş Kanunu, Yeni Ceza Kanunu ve Ailenin Korunmasına Dair kanunlarda yapılan değişikliklerle kadın-erkek eşitliği ve istihdamda önemli yasal düzenlemeler yapıldığı duyurulmak istenmiştir. Beyannamede ayrıca, kadın ve aile konusunda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına destek verilmeye ve sivil toplum-devlet işbirliğinin geliştirilmeye devam edeceği söylenmektedir.

Beyannamenin “din işleri” başlıklı kısmında da kadın kelimesi geçmekte ve burada Diyanet İşleri Başkanlığı’nın engelli, kimsesiz, yaşlı, yoksul, hükümlü ve tutuklu gibi daha fazla ilgi ve desteğe muhtaç vatandaşların yanında olmayı din hizmetinin ayrılmaz bir parçası kabul ettiği ve temel hak ve özgürlükler, çevre, barış ve hoşgörü, kadın hakları gibi konularda toplumsal bilinç oluşturmaya yaygın din eğitiminin gereği olarak gördüğü aktarılmaktadır. Ayrıca “sorumluluk alanıyla ilgili konularda kamuoyunu düzenli olarak aydınlatan Diyanet İşleri Başkanlığı, toplumsal huzursuzluklara seyirci kalmamış, bu çerçevede huzur ve barışımızı tehdit eden olumsuz gelişmelere, her türlü ayrımcılığa, kadınların maruz kaldığı hak ihlallerine, töre cinayetleri ve aile içi şiddete, sokak çocuklarının, madde bağımlıların, yaşlı ve kimsesizlerin himayesi gibi sosyal sorunlara kamuoyunun dikkatini çekmiş ve bu konularda dinî açıdan toplumu aydınlatmıştır” denilmektedir. AKP ve CHP’nin kadına yönelik politikalarında belirli konularda kadınların bilinçlendirilmesi noktasında devreye giren mekanizmalar açısından da büyük fark olduğu görülmektedir. AKP kadın hakları konusunda ve de her türlü ayrımcılıkta, kadınların maruz kaldığı hak ihlallerinde, töre cinayetleri ve aile içi şiddet gibi kadını doğrudan ilgilendiren konularda toplumsal bilinç oluşturmada ve kamuoyunun dikkatini çekmede din eğitimi gerekli görmektedir. “Önce insan önce kadınlarımız” başlıklı siyasal reklamda da kadın-erkek eşitliği konusunda önemli yasal düzenlemeler yapıldığı ve kadınlara karşı her türlü ayrımcılıkla mücadele edildiği vurgulanmaktadır.

4.2.3. Kadın ve Çalışma Hayatı

AKP'nin "çalışan kadın" vurgusu kadın politikalarının merkezinde yer alması da Erdoğan'ın Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu'nda (2004: 12-16) yaptığı konuşmada "toplumun küçümsenmeyecek bir kesiminin geleceği dışlamayan bir modernlik, yerelliği kabul eden bir evrensellik, manayı reddetmeyen bir rasyonellik, köktenci olmayan bir değişim" istemektedir şeklindeki vurgusu ve "muhafazakâr demokrasi anlayışlarının geleceği önemsemekle birlikte modern kazanımları reddeden bir gelenekçilik gütmediklerini" belirtmesi geleneksel ve modern içinde barındıran bir söylemi üretmekte ve bu noktada "çalışan kadın" söylemi de dışarıda bırakılmamaktadır. AKP'nin parti programında kadınların çalışma hayatı, çocuk ve aile sorumlulukları dikkate alınarak sosyal güvenlik ve çalışma koşullarında iyileştirmeler yapılacağı vurgulanmakta yine "çalışan kadın" "çocuk ve aile sorumlulukları"nın bilincinde olan yani "anne ve eş" kimliği ile tanımlanmaktadır. "Aile ve sosyal hizmetler" başlığı altında karşımıza çıkan kadının dahil edildiği bir konu da kadın ve aile konusunda hizmet veren kamu kurumlarının yeniden düzenleneceği yönündedir. Seçim beyannamesinde ise; AKP'nin kadınların toplumsal hayatın her alanına katılmasını desteklediği gibi istihdama katılmasını da Türkiye'nin kalkınmasının ve refahının "olmazsa olmaz" koşullarından biri olarak gördüğü, kadın girişimciliğinin ve kadın istihdamını artırılması amacı ile kadın girişimcilerin ihtiyaç duydukları eğitim, danışma, fon-finance sağlama konularını içeren çalışmalar yürütüldüğü aktarılmaktadır. Seçim beyannamesinde "istihdam" başlıklı kısmında işgücü piyasasına ve istihdama katılımları çok sınırlı olan kadınların başarılı birer girişimci olarak hem ailelerine hem de ülkelerine katkıda bulunmalarını sağlamak amacıyla kadın girişimcilik programı başlatılacağı belirtilmektedir. Kadın konulu siyasal reklamda da "Kadın Girişimcilik Programı" ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Seçim beyannamesinde yine "istihdam" başlıklı kısımda tarım sektörünün istihdam içindeki payının 2002 yılındaki % 35 oranından, 2006 yılında % 27'ye düştüğü, tarım sektöründeki verimlilik artışını ifade eden bu dönüşümün çoğunluğunu kadınların oluşturduğu ücretsiz aile işçisi sayısını azalttığı belirtilmektedir. AKP

2001 yılında hazırladığı parti programında kadını daha çok ev içi rolleri ile konumlandırırken, seçim beyannamesinde "çalışan kadın"a yönelik vurgular ön plana çıkmaktadır.

4.2.4. Kadın ve Eğitim

Eğitim konusu AKP'nin programında yer verdiği bir konu olmakla birlikte kadın ve eğitim düzleminde ortaya konulan politikaların daha çok kız çocuklarının eğitimi üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Başörtülü öğrencilerin sorunlarının dile getirilmediği parti programında kız çocuklarının okullaşma oranını arttıracak politikalar uygulanacağı, onların eğitiminin önündeki engellerin kaldırılacağı, özellikle kırsal kesimlerde ailelerin bu konularda bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacağı vurgulanmaktadır. Programda ayrıca yerel yönetimlerin kadınların sorunları ile ilgili çalışmalar yapmasının teşvik edileceği ve kırsal kesimde yaşayan kız çocuklarına yönelik olarak yaşadıkları bölgelerin koşullarına uygun eğitim projeleri geliştirileceği, bu konuda çalışan sivil toplum kuruluşlarının destekleneceği vaat edilmektedir. Seçim bildirgesinin "eğitim" başlığı altında değerlendirilen kızların eğitimi ile ilgili olarak okula gidemeyen veya gönderilemeyen kız çocuklarına yönelik "Haydi Kızlar Okula Kampanyası" ile yaklaşık 250.000 kızı okullu yaptıkları aktarılmaktadır. Aynı konu hem kadını konu alan siyasal reklamda hem de eğitimle ilgili siyasal reklamda da ön plana çıkarılmıştır.

4.2.5. Kadın ve Şiddet

Parti programında "kadına yönelik şiddet"in, ayrıca "cinsel ve ekonomik istismarın önlenmesi"nin partinin öncelikli politikaları arasında yer aldığı söylenmektedir. Maddi destekten yoksun durumda olan ya da şiddete maruz kalan kadınları koruyan programlar oluşturulacağı belirtilmektedir. Kadın intiharlarının töre ve namus cinayetlerinin sık görüldüğü yörelerde kadınlara ve ailelerine yönelik önleyici ve eğitici çalışmaların yapılacağı ifade edilmektedir. Programın "aile ve sosyal hizmetler" başlığında da bu konuya bir gönderme yapılmakta ve aile içi şiddetin önlenmesine yönelik tedbirlerin alınacağı bu şiddetin mağdurlarından biri olan kadınları koruyacak kanuni düzenlemeler yapılacağı ve koruyucu merkezler açılacağı

söylenmiştir. Seçim beyannamesinde de; aile içi şiddet, töre ve namus cinayetleri ile mücadelede “sıfır tolerans” yaklaşımıyla hareket edildiği, Kadına Yönelik Şiddeti İzleme Komisyonu kurularak, 2006-2010 Şiddet Eylem Planı’nın hazırlandığı belirtilmektedir. Aynı konu partinin siyasal reklamlarına da bu şekilde taşınmıştır.

4.2.6. Kadın ve Siyaset

AKP’nin kadın ve siyaset düzleminde yapılan tartışmalarda kadını siyaset içerisinde konumlandığı nokta da oldukça dikkat çekicidir. Parti programında “kadınların partimize üye olmaları ve siyasette faal rol oynamaları özendirilecektir” denilmekte kadının siyasetteki görünmezliği sorunsallaştırılmaya gerek duyulmadan “siyaset yapılacaksa bu AKP’de yapılmalıdır” şeklinde bir izlenim oluşturulmaktadır. Bir siyasi parti programında kadınların AKP’ye üye olmalarının özendirilmesini kadın ve siyaset düzleminde bir parti politikası olarak sunmak, sorunun özüne inmek yerine bu politikaların belli amaçlara hizmet için üretildiğini de göstermektedir. AKP’nin seçim beyannamesinde “gençlik” başlıklı kategori içerisinde de kadınları ilgilendiren bir konu gündeme getirilmiştir. Gençlerin yerel yönetimler tarafından desteklenmesi amacıyla “Gençlik ve Kadın Meclisleri”nin yasal statüye kavuşturulduğu belirtilmekte ve böylece yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde söz sahibi olunmasının sağlandığı ifade edilmektedir. Burada AKP, kadının kamusal alanda beklenen düzeyde yer alamamasını “temsil” konusuyla özdeşleştirmektedir. AKP’nin kadınlara yönelik hazırlattığı siyasal reklamında ise; “Kadınlarımızın TBMM’de daha etkin temsil edilebilmesi için en fazla kadın milletvekili adayını biz gösterdik” denilerek yine kadın ve siyaset konusu popülist söylemler içerisinde erimektedir. Bu yaklaşım aslında partinin programında sık sık tekrar edilen demokrasi kavramı içerisinde “katılma” kavramına verilen anlamla yakından ilişkilidir. Katılımcı demokrasiye yapılan vurgular aslında tam karşılığını bulamamakta ve sadece temsil boyutuyla ele alınmaktadır. Konuya bu çerçevede yaklaşıldığı için kadınların mecliste “temsil” edilmesi için en fazla aday göstermiş olmak sorunun çözüldüğü noktasında bir algı oluşmasına neden olmaktadır.

4.2.7. Sosyal ve Ekonomik Desteğe İhtiyaç Duyan Kadın

Bu başlık altında ele alınan konuların bir karşılığı parti programında bulunmamaktadır. AKP bu anlamdaki eksikliği giderebilme adına bu konuyu seçim beyannamesine taşımış ve bu kapsamda yapılan çalışmaları seçim beyannamesi ile seçmenlere duyurma yolunu seçmiştir. AKP’nin seçim beyannamesinde, çocuk ve özürlüler yanında kadının da ihmal ve istismarını önlemek amacıyla ALO 183 Aile, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı’nın hizmete girdiği belirtilmekte ve sosyal desteğe ihtiyaç duyan kadın, genç ve ailelere hizmet götüren Aile Danışma ve Toplum Merkezleri’nin sayısının artırıldığı, hizmetlerin ülke geneline yayıldığı söylenmektedir. İhmal, istismar ve şiddet mağduru kadınlara yönelik hizmet veren kadın konukevlerinin sayısının da artırıldığı ifade edilmektedir. Aynı konu siyasal reklamda da ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

4.3. CHP’nin Kadın Söylemi ve Politikaları

4.3.1. Laiklik ve Demokrasi Söylemleri İçerisinde Kadın

CHP parti programı incelendiğinde “demokrasi” ve “laiklik” kavramlarının sık sık tekrar edildiği ve CHP’nin kadın söylemini de daha çok bu düzlemde oluşturduğu görülmektedir. Parti programının birinci bölümünü “Çağdaş Türkiye İçin Değişim” başlığı altında “Hedef ve Öncelikler” şeklinde sunulan kısım oluşturmuş ve bu bölümde CHP için laikliğin önemi ortaya konulmaya çalışılırken, CHP için laikliğin; “insan haklarının, kadın-erkek eşitliğinin, çağdaşlığın ve modernleşmenin güvencesi olduğu” aktarılmaktadır. Yine programda “Demokrasi İnsan Hakları ve Özgürlükler” ana başlığının bir alt başlığı olan “Etnik Farklılıklar Ülkemizin Zenginliğidir” alt başlığı içinde “CHP için laiklik ilkesi” ara başlığında, laiklik; kadın ve erkeği eşit bir Türkiye’nin temel koşulu olarak ele alınmıştır. Programda CHP önceliklerini sıralarken bunlardan birini de demokrasi olarak ortaya koymakta ve demokrasiden ne anladıklarını ortaya koymaya çalışırken, bunlar arasında “eğitim ve kültür yoluyla kadını özgürleştirme” de yer almaktadır. Yine öncelikler arasında “cinsiyet eşitliği”

başlığı yer almakta ve bu başlıkta, kadının yönetiminde, siyasette, çalışma hayatında, eğitimde, hukukta, evrensel hak ve özgürlüklerde ve diğer tüm alanlarda erkeklerle eşit haklara ve olanaklara sahip olduğu, her türlü toplumsal ve fiziki baskıdan uzak özgürce yaşadığı bir toplum ön plana çıkarılmaktadır. CHP'nin seçim beyannamesinin “Önsöz” kısmında da Türkiye'nin bir yol ayrımında olduğu, AKP hükümetini bir tehlike olarak konumlandırarak “bu tehlikeye karşı hep birlikte ülkemizi sahipleneceğiz, “kadınlar” erkekler ele ele vereceğiz” denilerek halkın “ülkenin üzerine bir karabasan gibi çöken tehlikenin farkına vardığı ve devletine, laik Cumhuriyetine, huzuruna ve geleceğine sahip çıkma kararlılığını ortaya koyduğunu” meydanlarda bir araya gelen milyonlarca “kadının”, gencin halkın bir sevgi yumağı oluşturarak demokrasinin ancak laik Cumhuriyet temelinde yükselebileceğinin bilinci içinde geleceğe ışık tuttıkları belirtilmektedir. CHP “Cumhuriyet’e sahip çıkma” noktasında kadınlara çok büyük bir anlam yüklemekte ve özellikle “Cumhuriyet Mitingleri”nde kadınların oynadığı aktif rolü vurgulamaya çalışmaktadır.

4.3.2. Kadına Karşı Ayrımcılık ve Kadın Hakları İçin Mücadele Veren Yapılanmalara Destek

CHP'nin parti programında kadın politikalarının merkezinde kadın-erkek eşitliği söylemi bulunmaktadır. Kadın-erkek eşitliği sağlanmadan demokratik, kalkınmış, sağlıklı ve modern bir ülke olunamayacağını belirten CHP, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına son vermek için bu yöndeki tüm uluslararası sözleşmelerin toplumsal yaşama ve hukuk sistemine yansıtılmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılacağını aktarmaktadır. CHP seçim beyannamesine bu konuyu aynen bu şekilde taşımıştır. Seçim beyannamesinde ayrıca “kadınların tümü yurttaş olacak” sloganı altında kadınların nüfusa kayıtlı olmalarını ve resmi evlilikleri tüm toplumu kapsar şekilde yaygınlaştırarak bütün kadınların yurttaşlık haklarından eksiksiz yararlanmalarının sağlanacağı vaat edilmiştir. Programında kadın-erkek eşitliğini sağlam temeller üzerinde kurabilmek için “fırsat önceliğini” “cinsiyetler arası eşitsizliğin” ayrılmaz bir parçası olarak gören CHP'nin “pozitif ayrımcılığı” desteklediği anlaşılmaktadır. Eşitlik

Çerçeve Kanunu çıkarılacağı, TBMM çatısı altında bir Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu kurularak çıkacak tüm yasaların kadın erkek eşitliği açısından değerlendirileceği, kamu sektöründeki istihdamda ilkeli kota uygulamasına gidileceği, kadın erkek eşitliğinin önemini vurgulayacak ders programlarına eğitimin her kademesinde yer verileceği, eğitim ve kadın alanında faaliyetlerde bulunan sivil toplum örgütlerinin çalışmalarının destekleneceği belirtilmektedir.

Seçim beyannamesinde de “Kadın STÖ'lere destek” başlığı altında, aynı konu tekrar edilmiştir. CHP cinsiyetler arası eşitsizliğin önüne geçebilmede “kota uygulaması”na sıcak bakmakta ve sorunları çözmeye kota uygulamaları ve kadın erkek eşitliğinin öneminden bahseden ders programlarına eğitimin her aşamasında yer vermeyi bir çözüm olarak sunmaktadır. Aslında ne kota uygulamaları sorunları kökten çözmeye bir anlam ifade etmekte, ne de ders programları içerisinde bu konunun sürekli gündeme getirilmesi bir çözüm olacaktır. Bahsedilen konu demokratik bir kültüre sahip olmak ve sistemin zaten var olan eşitsizliği üreten yapıyı sürekli desteklememesi ile ilişkilidir. Beynamede ayrıca; Çerçeve Eşitlik Kanunu'nun çıkarılacağı vaat edilmiş ve tüm plan ve politikalara toplumsal cinsiyet eşitliğinin dahil edileceği söylenmiştir. CHP parti programında ayrıca, mevcut yasal mal rejiminde 2002'den önce evlenen kadınlara yönelik eksikliğin yasal düzenlemeyle giderileceği, yasal mal rejimine tâbi olabilmelerinin önünün açılacağı aktarılmaktadır. CHP evlilikte; hem erkekler hem de kadınlarda 18 yaşını tamamlamış olma koşulunun öngörüleceğini, çocuk yaşta erken evliliğin önlenmesinin hedef alınacağını da belirtmiştir. Bu konu seçim beyannamesine de taşınmış ve “çocuk yaşta evliliğe son” sloganı ile konunun önemine dikkat çekilmek istenmiştir.

4.3.3. Kadın ve Çalışma Hayatı

CHP'nin parti programında kadına ilişkin politikalar arasında üzerinde en fazla durulan konu kadın ve çalışma hayatıdır. Parti programında, çalışma yaşamında kadına karşı mevcut her türlü ayrımcılığın kaldırılarak iş için değerlendirme ile işe girişte kadınların işe alınmasının teşvik edileceği ve kadının ekonomik bağımsızlığını kazanabilmesi için AB ile uyumlu

Ulusal İstihdam Stratejisi'nin hızla yaşama geçirileceği söylenmektedir. Kendi hesabına çalışan girişimci kadınların kredi olanaklarının geliştirileceği aktarılmaktadır. CHP'nin parti programı incelendiğinde daha çok "ev dışında çalışan kadın"ı dikkate alarak politikalar ürettiği görülmektedir ve bu anlamda "çalışan kadın"ın bir de "anne kimliği" dikkate alındığında "anne olan ama çalışan kadınlar"ın sorunları ve bunlara yönelik politikaların ön plana çıktığı görülmektedir. İş yerlerinde kreş olanaklarının yaygınlaştırılacağı, çalışan annelerin iş yüklerinin azaltılacağı, analık izni sırasında zorunlu sigorta kaynaklarıyla ödenen ücretlerin makul düzeye yükseltilmesinin hedeflendiği aktarılmaktadır. Seçim beyannamesinde de analık izni sırasında zorunlu sigorta kaynaklarıyla ödenen ücretlerin iki kat artırılmasını sağlayacakları yönünde vaatlerde bulunulmuş ve çalışan annelere çocuk bakım desteği sağlanacağı sözü verilmiştir. Parti programında gebeliğe, analığa, emzirmeye ve cinsiyete bağlı işten çıkarmaları ve doğumdan sonra çalışmaya dönen kadınlara uygulanan ayrımcılığın yasal ve idari yapılanmalarla önleneceği söylenmektedir. Aynı konu seçim beyannamesine de taşınmış ve "Anayı işten çıkarmaya son" sloganı ile verilmiştir. "Sosyal Refah Devleti" ana başlığının "Aile Planlaması Politikaları ve Ana-Çocuk Sağlığı" alt başlığında sağlık taramalarına başta çocuklar ve kadınlar olmak üzere süreklilik kazandırılacağı, doğum yapan sigortalı kadınlara gerekli bütün sosyal hakların tanınacağı ve altı ay süre ile emzirme yardımı sağlanacağı aktarılmaktadır.

Seçim beyannamesinde de kadın sağlığı ile ilgili sağlık hizmetlerinin niteliğinin yükseleceği ve Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri'nin sayılarının artırılacağı ve kadın sağlığı eğitimi verileceği vaat edilmektedir. "Sosyal Refah Devleti" ana başlığının "Okul Öncesi İki Yıllık Eğitim" alt başlığında ise, okul öncesi eğitimde öncelik verilenler arasında çalışan kadınların çocuklarının da yer aldığı görülmektedir. Programda "Demokrasi" ana başlığı içinde yer alan "Çalışma Hakkı Kutsaldır Emek En Yüce Değerdir" başlığı içerisinde de kadınların çalışma hayatına katılmalarının teşvik edileceği yinelenmiştir. Seçim beyannamesinde de "kadın emeğine fırsat eşitliği" sloganı altında kadının emeğinin değerlendirilmesinde fırsat eşitliğini sağlayacak önlemler

alınacağı vaat edilmiştir. Aynı konu partinin siyasal reklamına da taşınmıştır. Parti programında ayrıca "Üretimden ve Üretenden Yana Yeni Ekonomik Düzen" ana başlığının "Orta ve Uzun Vadeli Bakış Açımız: Güçlü Bir Türkiye İçin Strateji ve Politika Planlaması" alt başlığında ise; işgücünün ve özellikle kadınların büyüme sürecine en üst düzeyde katkısını sağlamak için istihdam seferberliğinin başlatılacağı vurgulanmıştır.

Aynı konu "Sosyal Refah Devleti" ana başlığının "İşsizlikle Etkin Mücadele Hedefimizdir" alt başlığında da birebir tekrarlanmıştır. Bu alt başlık altında ayrıca "ev ekonomisi" ve el sanatları uygulamalarıyla kişisel becerilerini girişimciliğe dönüştürmek isteyen kadınlara iş kurma kredisi ve pazarlama desteği sağlanacağı vaat edilmiştir ve bu başlık altında kadınların işgücüne katılımlarını artırmak için aktif iş gücü politikalarının uygulamasının güçleneceği belirtilmektedir. Aynı konu seçim beyannamesinin "İşsizlik" başlıklı bölümünde ve "Gençlik ve Kadın" bölümü içinde "girişimci kadınlara destek" sloganı ile gündeme getirilmiştir. "Üretimden ve Üretenden Yana Yeni Ekonomik Düzen" ana başlığının "Güçlü Ekonomik Temellere Sahip Türkiye" alt başlığında ise; özellikle kadınların ve gençlerin işgücüne katılımlarını artırmaya yönelik olarak alacakları önlemler ile çalışma çağındaki tüm yurttaşları daha üretken ve gelir sahibi yaparak tasarruf edilebilir kaynakların artırılacağı planlanmaktadır. Seçim beyannamesinde de "tüm kadınlara İş Hukuku" sloganı ile ön plana çıkarılan bölümde, "evde, tarım ve orman işlerinde çalışan kadınlar"ı İş Kanunu kapsamına alacakları vaat edilmektedir. Bu bölüm ve "Sosyal Refah Devleti" ana başlığının "Herkes Sosyal Güvenlik" başlıklı kısmında, CHP'nin "çalışan, emekli, işsiz engelli, yaşlı, çiftçi, evde çalışan kadın, yoksul veya kimsesiz bütün yurttaşları" yaşamları boyunca kucaklayacak bir ulusal sosyal güvenlik sistemi oluşturacaklarını söyledikleri bölüm CHP'nin parti programında "evde çalışan" kadına seçim beyannamesi içinde doğrudan vurgunun yapıldığı iki yerdir.

4.3.4. Kadın ve Eğitim

CHP'nin parti programında kadına ilgili politikalarında en önem verdiği konulardan birinin eğitim olduğu söylenebilir. CHP eğitimi; "ka-

dına ilgili tüm sorunların çözümünde temel yapı taşı” olarak görmektedir. Kadınlar üzerinde bir toplumsal baskının olduğunu kabul eden CHP kadınların üzerindeki her çeşit toplumsal baskının kaldırılmasında eğitim yoluyla da çaba gösterileceğini belirtmektedir. CHP'nin kadın eğitimi konusundaki politikaları şu şekilde özetlenebilir: Eğitim ortamında kullanılan malzemelerin, kadın-erkek eşitliği ilkesine aykırı her türlü söylem ve önyargıdan arındırılacağı, kırsal alanda kız çocuklarının nüfus kaydına alınmasında eksikliklerin giderileceği, eğitimin her aşamasında kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılması için gerekli önlemlerin alınacağı, kadınların mesleki eğitim olanaklarının geliştirileceği, (seçim beyannamesinin “Bölgesel Kalkınma” başlıklı bölümünde de kadınların mesleki eğitim olanaklarının geliştirileceği vaat edilmektedir) zorunlu ilköğretimden çeşitli nedenlerle ayrılmış kız çocuklarının ve kadınların eğitimlerini tamamlamaları için Akşam ve Yaz Okulları'nın yaygınlaştırılacağı ve Halk eğitim merkezlerinin yaygınlaştırılarak her yaşta kadının eğitimine devam edebilmesinin sağlanacağı, Kadın Veri Merkezi, Kadın Merkezleri ve Ulusal Kadın Konseyi kurularak kadın sorunlarının katılımcı bir yaklaşımla çözümleneceği. CHP “tüm kızlarımız nüfusa kaydolacak, temel eğitim alacak”, “kız çocuklarımızın hepsi okula”, “kadınlara mesleki eğitim”, “kadın konularında katılımcılık”, sloganlarıyla aynı konuları seçim beyannamesine de taşımıştır. CHP'nin kadına yönelik hazırladığı siyasal reklamda da; tüm kızların nüfusa kaydolması ve temel eğitim almasının sağlanacağı tekrar vurgulanmıştır.

4.3.5. Kadın ve Şiddet

CHP'nin parti programında kadın politikaları içerisinde şiddet konusu da oldukça detaylı bir şekilde ele alınmıştır. CHP kadına karşı şiddeti en yaygın ve en sık rastlanılan insan hakları ihlallerinden biri olarak değerlendirmekte ve kadına karşı şiddetle mücadele ulusal eylem planı oluşturulacağı belirtilmektedir. Programda kadına yönelik her türlü şiddete töreler ya da namus gerekçe gösterilerek uygulanan insanlık dışı ve suç teşkil eden davranışlara karşı kararlılıkla mücadele edileceği söylenmektedir. Aynı konu seçim bildirgesine “şiddete sıfır hoşgörü” sloganı ile taşınmıştır. Partinin “Cumhuriyet kadınlarıyla çağdaş yarınlara”

sloganı ile yayınladığı gazete siyasal reklamı da bu konuya dikkat çekmiştir. Parti programında aile içi şiddet ve töre cinayetlerini önlemede gençleri bilinçlendirmek için okul eğitim programlarında bu konunun yer alacağı vurgulanmaktadır. “Ulusal Güvenlik ve Dış Politika” ana başlığının “İç Güvenlik” ara başlığında ise; özellikle büyük kentlerde her geçen gün artan kapkaç ve hırsızlık olaylarını, sokaktaki saldırıları önlemek üzere çalışmalar yapılacağı ve kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere saldırganların hedefindeki “korumasız” kişileri saldırganlara karşı korumak için etkili önlemler alınacağı belirtilmektedir. Seçim bildirgesinin “Terör Güvenlik Huzur” başlıklı kısmında da kadınların, kızların kapkaç teröründen kurtarılacağı vaat edilmektedir.

4.3.6. Kadın ve Siyaset

CHP'nin parti programında kadına yönelik politikalar değerlendirildiğinde kadın ve siyaset konusunda ortaya konulan politikaların yeterli olmadığı görülmektedir. Kadının siyasetteki görünmezliğini sorunsallaştıran bir politikadan bahsetmek pek olası görülmemektedir. Programda kamu yönetiminde ve siyasette karar verme mekanizmalarında kadın oranının yükseltilmesi amaçlanarak, partiye üye kadınların yerel ve genel seçimlerde aday olmalarının özendirileceği aktarılmaktadır. CHP'de AKP gibi, daha çok en temel sorunun kadınların karar verme süreçlerinde yeterince temsil edilememesi olduğu bakış açısı içinde konuya yaklaşmaktadır ve konu temsil sorununa indirgenmektedir. Bu yaklaşım kadının kamusal yaşamda var olma mücadelesinde karşısına çıkan sorunların çözümünün yanlış yerlerde aranmasına neden olmaktadır. CHP programında ayrıca kadınların özellikle yargı, idare, ekonominin yönetimi ile iç ve dış siyaset alanlarında daha etkin olabilmelerine özel önem verileceğini vaat etmektedir. Bu söylem Meclis'te kadın milletvekillerinin sayısı göz önüne alındığında ya da siyasi arenada kadınların daha çok hangi noktalarda konumlandıkları dikkate alındığında çok gerçekçi olmamakla birlikte kadın seçmenleri çekmede etkili olabileceği düşünülmüştür. Programda “Demokrasi” ana başlığı içinde yer alan “Siyaset ve Sivil Toplum” başlığının bir alt başlığı olan “Siyasi Partiler” başlığı içerisinde kadınların siyasi partilerde ve siyasette aktif olarak yer almaları sağlanacaktır

şeklinde bir değerlendirmede bulunmaktadır. Ayrıca “Kamu Yönetimi” ana başlığının “Kapsamlı Çağdaş Hizmete Odaklanmış Yerel Yönetimler” alt başlığında yerel yönetimlerin kadınların toplumsal ve ekonomik yaşama katılmalarını sağlayıcı, statülerini artırıcı ve kadın erkek eşitliğini güçlendirici projelerin gerçekleştirilmesini sağlamada önemli görevler üstlenecekleri aktarılmaktadır.

4.3.7. Sosyal ve Ekonomik Desteğe İhtiyaç Duyan Kadın

Yardıma muhtaç kadınların sorunlarına yönelik üretilen politikalar 2008 yılında yeniden hazırlanan parti programında oldukça geniş bir şekilde yer almıştır. Bu konunun seçim bildirgesinde ve siyasal reklamlarda bir yansıması olmamıştır. Parti programında; kadın sığınma evlerinin ihtiyaç düzeyinde açılacağı ve bu evlerde ücretsiz danışmanlık, psikolojik destek ve yasal yardım yapılmasının sağlanacağı, şiddete uğrayan kadınların tedavi rehabilitasyonu için özel merkezler açılacağı ifade edilmekte ve “Kamu Yönetimi” ana başlığının “Kapsamlı Çağdaş Hizmete Odaklanmış Yerel Yönetimler” alt başlığında da yerel yönetimlerin kadınlara beceri kazandıracak semt evlerini, kadın sığınma evlerini yaşama geçirecekleri ifade edilmektedir. “Sosyal Refah Devleti” ana başlığının “Aile Sigortası Kurumu Kurulacak” şeklindeki alt başlığında ise; CHP’nin aile sigortası kurumu kuracağı, bu kurum ile yoksullukla mücadelenin sosyal refah devletinin temel politikasına dönüştürüleceği, ilk aşamada ihtiyaç sahibi kadın ve çocuklardan oluşan ailelere ulaşılacağı planlanmaktadır. Yine “Sosyal Refah Devleti” ana başlığının “Vatandaşlık Hakkı Ödemesi” alt başlığında yoksulları koruma altına almak için her ay asgari ücret düzeyinde ödemelerin yapılmasının planlandığı projede kadının da evde daha güçlü konuma getirilmesine destek olunacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

AKP ve CHP’nin kadına ilişkin söylem ve politikalarını ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada her iki partinin de kadına ilişkin söylemlerinin ve politikalarının parti ideolojisi ile yakından ilişkili olduğu görülmüştür. AKP muhafazakâr demokrasi şeklinde ifade ettikleri siyaset tarzı ile siyasi kimliğini tanımlarken,

muhafazakârlık temelinde bir kitle partisi olarak kendisini konumlandırmakta, CHP ise; ideolojisini demokratik sol olarak sunarak, söylemlerinde Atatürk’ün partisi olduklarını sık sık yinelemekte ve Cumhuriyet’in temel ilkeleleri doğrultusunda bir dünya algılaması içerisinde politikalar üretmektedir. Her iki partinin de kadına ilişkin söylemleri, ideolojilerini temellendiren kavramlar içerisinde anlam bulmaktadır. AKP’nin sağ ve muhafazakâr bir parti olarak daha geleneksel rol kalıpları çerçevesinde kadını “aile” içerisinde konumlandıran “eş ve anne” kimliklerini ön planda tutan, kamusal ve özel alan arasında kadın özel alan içerisinde sınırlamasa da politikalarını ağırlıklı olarak özel alan içerisinde yer alan kadını yani “evde çalışan” kadını temel alarak üreten bir yapı sergilediği söylenebilir. Gerek parti programında gerekse seçim beyannamesinde “kadın” çocuk ve aile ile birlikte resmedilmektedir. AKP’nin parti programında kadın konusu “sosyal politikalar” başlığı altında, seçim beyannamesinde ise, “sosyal yapının güçlendirilmesi” başlığının “aile, kadın, çocuklar ve yaşlılar” alt başlığı içerisinde ele alınmıştır.

CHP’nin kadına yaklaşımında siyasal ideolojisini ve kimliğini belirleyen unsurlar çok daha fazla ön plana çıkmaktadır. Kadın; “çağdaşlık”, “laiklik” söylemleri içerisinde, “Cumhuriyet”e sahip çıkan yönleriyle ve “kamusal alan” içerisinde konumlandırılmaya çalışılmaktadır. CHP’nin kadın politikalarının ağırlık noktasını “çalışan kadın” oluştururken, “anne olan ama çalışan kadın”ların sorunları çok daha fazla dillendirilmekte ve bu yönde daha fazla politika üretilmektedir. CHP Cumhuriyet ideolojisinin yarattığı, okumuş/meslek sahibi/çalışan kadını görünür kılmaya çalışırken, Kemalist reformların kadınları var ettiği yönündeki söylemler ve 1923’lerin devlet feminizmi içerisinde tanımlanan kadın söylemi sürekli yeniden üretilmektedir. CHP’nin parti programında kadın konusu, “Demokrasiyi Güçlendirme Demokrasi İnsan Hakları ve Özgürlükler” başlığı altında “Hedefimiz Kadını Erkeği Her Alanda Eşit Türkiye” alt başlığında, seçim beyannamesinde ise; “Gençlik ve Kadın” başlığı altında ele alınmıştır.

Her iki partinin de kadın politikaları ve söylemleri incelendiğinde “kadına ilişkin sorunsallaştırılan alanlarda” büyük bir benzerlik olduğu görülmüştür. Her iki parti de kadına yönelik

politikalarını; kadına karşı ayrımcılık, kadın ve çalışma hayatı, kadın ve eğitim, kadın ve şiddet, kadın ve siyaset, sosyal ve ekonomik desteğe ihtiyaç duyan kadın temaları altında ele almışlardır. İki parti açısından önemli farklılık, AKP'nin kadına ilişkin söylem ve politikalarında "kamusal alan ve özel alan" ikilemi içerisinde bir kadın söylemi üretme kaygısı ön plana çıkarken, CHP'de ise; "laiklik ve demokrasi" söylemleri içerisinde bir kadın söylemi oluşturulmaya çalışılmaktadır. Her iki partinin kadın politikalarında odaklandıkları konular benzemekle birlikte, kadın söylemlerindeki popülist yaklaşımdaki ortaklık da dikkat çekmektedir. Her iki parti de kadın seçmeni yakalamak adına "retorik stratejilere" sık sık başvurmakta, kadınların toplumsal yaşamdaki önemine dikkat çekme, kadınsız bir demokrasinin olamayacağı yönünde söylemler üretmede oldukça etkileyici bir yaklaşım sergilemektedirler. AKP ve CHP retorik stratejiler dışında "olumlu destek stratejileri"ne de başvurmakta, kadınların konumunu iyileştirmeye ve katılımını artırmaya yönelik uygulamalarda da bulunmaktadır. Ancak genel olarak değerlendirildiğinde yapılanlardan çok yapılacaklar üzerinde durulması retoriksel stratejilerin ağırlıkta olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Olumlu ayrımcılık stratejileri ise; AKP'nin parti politikasında çok sıcak bakmadığı bir konudur. Pozitif ayrımcılık ve kota uygulamaları CHP tarafından desteklenirken, AKP bu konuyu ön planda tutan bir söylem geliştirmemiştir.

AKP ve CHP'nin kadına yönelik politikaları değerlendirildiğinde siyaset ve kadın konusunda üretilen politikaların her iki parti açısından da çok yetersiz olduğu görülmektedir. Cinsiyetlerarası eşitsizliğin en görünür olduğu siyaset alanı ve kadının siyaset alanındaki görünür olma mücadelesi siyasilerin popülist söylemleri içerisinde anlamsızlaştırılmaktadır. Konu daha çok temsil ve katılım düzleminde ele alınmakta ve bu unsurlar sorun olmaktan çıktığında kadının kamusal alandaki görünmezliğinin önündeki engellerin ortadan kalkacağı düşünülmektedir. AKP ve CHP'nin parti programları kıyaslandığında özellikle "eğitim" ve "çalışma hayatı" konusunda CHP'nin çok daha fazla politika ürettiği ve bu alanlarda kadına yönelik söylemlerinin daha eyleme dönük olduğu gözlenmektedir.

Her iki partinin kadın politikaları genel olarak değerlendirildiğinde sorunların kökenine inerek çözümler üretmekten daha çok kadınla özdeşleştirilen temel konular ve sorun alanları çerçevesinde kadın konusuna yaklaşıldığı ve özellikle seçim beyannamelerinde kadın seçmeni yakalamak adına sloganik cümleler ve popülist söylemler içerisinde bir yaklaşımın sergilendiği görülmektedir. Kadınların her alanda ikincilleştirildiğinin bilincinde olan siyasi aktörler, bu cinsiyetçi politikaların karşısında oldukları yönünde söylemler üretirken aynı zamanda pek çok alanda kadının ikincilleştirilmesinin ardında izledikleri politikaların etkisini gözardı etmektedirler.

SONNOTLAR

(1) Feminist yaklaşıma göre aile içi ilişkiler, kocalar ve karılar arasındaki, ebeveyn ve çocukları arasındaki ilişkiler, her parçasıyla işverenler ve işçiler veya hükümet ve vatandaşlar arasındaki ilişkiler kadar siyasidir. Bu slogan ev içi, aile ve kişisel hayattaki her şeyin aynı zamanda siyasi olduğuna ve bunun gerçekte diğer tüm siyasi mücadelenin temeli olduğuna ilişkin düşüncüyü içermektedir (Heywood 2006: 14).

(2) Türkiye'de hükümet programlarında kadının nasıl ele alındığına ilişkin detaylı bir çözümleme için Köker'in (1988) çalışması incelenmelidir.

(3) AKP yönetimi muhafazakâr demokrasi kavramıyla siyaseti normalleştirmeye çalıştıklarını yani; din-siyaset, gelenek-modernlik, din-devlet, devlet-toplum-birey gibi kavramların yarattığı gerilimi aşmayı, siyaseti gerçekçi bir zemine oturtmayı, müstakil bir muhafazakâr parti üretmeye çalıştıklarını, kuşatıcı bir siyaset tarzı üretmek istediklerini (Akdoğan 2004: 18-19) aktarmaktadırlar.

KAYNAKLAR

Acar F (1993) Türkiye'de İslamcı Hareket ve Kadın Kadın Dergileri ve Bir Grup Üniversite Öğrencisi Üzerine Bir İnceleme, Ş. Tekeli (yay haz), 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınları, İstanbul, 79-100.

Adaklı G (2009) 2002-2008: Türk Medyasında AKP Etkisi, İ. Uzgel ve B. Duru (der), AKP

- Kitabı Bir Dönüşümün Bilançosu, Phoenix Yayınevi, Ankara, 559-613.
- Akdoğan Y (2004) AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Arat Y (1992) 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Hareketi: Liberal Kemalizm'in Radikal Uzantısı, N. Arat (yay haz), Her Yönüyle Türkiye'de Kadın Olgusu, Say Yayınları, İstanbul, 75-95.
- Arat Y (1998) Türkiye'de Modernleşme Projesi ve Kadınlar, S. Bozdoğan ve R. Kasaba (ed), Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998, 82-98.
- Ataman N (1998) Kadınsız Demokrasi Demokrasi Değildir, Z. Göğüş (der), Kadınlar Olmadan Asla, Sabah Kitapçılık, İstanbul, 23-34.
- Berktaş F (1993) Türkiye Solu'nun Kadına Bakışı: Değişen Bir Şey Var mı?, Ş. Tekeli (yay haz), 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınları, İstanbul, 313-326.
- Berktaş F (1994) Türkiye'de Kadın Hareketi Tarihsel Bir Deneyim, Kadın Hareketinin Kurumsallaşması Fırsatlar ve Riskler (1-4 Kasım 1991'de Frauen-Anstiftung tarafından düzenlenen uluslararası toplantının tutanakları), Meral Akkent (çev), Metis Yayınları, İstanbul, 18-27.
- Berktaş F (2006) Tarihin Cinsiyeti, Metis Yayınları, İstanbul.
- Birkalan-Gedik H (2009) Türkiye'de Feminizm ve Antropolojiyi Yeniden Düşünmek: Feminist Antropoloji Üzerine Eleştirel Bir Deneme, Cogito, 58, 285-338.
- Bora A (2004) Kamusal Alan Sahiden "Kamusal" mı?, M Özbek (ed), Kamusal Alan, Hil Yayınları, İstanbul, 529-538.
- Bora A (2005) Kadınların Sınıfı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Connell R W (1998) Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Cem Soydemir (çev), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Çakır S (1996) Osmanlı Kadın Hareketi, Metis Yayınları, İstanbul.
- Çakır S (2001) Bir'in Nostaljisinden Kurtulmak: Siyaset Teorisine ve Pratiğine Cinsiyet Açısından Bakış, A. İlyasoğlu ve N. Akgökçe (yay haz), Yerli Bir Feminizme Doğru, Sel Yayıncılık, İstanbul, 385-422.
- Demir Z (2002) Siyasi Partilerin Kadın Politikalarına Karşı Kadınların Tutumu, Doktora Tezi, S.Ü. Sos. Bil. Ens., Sakarya.
- Doğanay Ü (2003) AKP'nin Demokrasi Söylemi ve Muhafazakârlık: Muhafazakâr Demokrasiye Eleştirel Bir Bakış, Ankara Üniversitesi SBF Derg, 62 (1), 65-88.
- Donovan J (1997) Feminist Teori, Aksu Bora ve ark. (çev), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Göle N (1992) Modern Mahrem, Metis Yayınları, İstanbul.
- Güneş-Ayata A (1993) Türkiye'de Kadının Siyasete Katılımı, Ş. Tekeli (yay haz), 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınları, İstanbul, 293-312.
- Heater D (2007) Yurttaşlığın Kısa Tarihi, Meral Delikara Üst (çev), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Heywood A (2006) Siyaset, Bekir Berat Özipek ve ark (çev), Liberte Yayınları, Ankara.
- İlyasoğlu A (1994) Örtülü Kimlik, Metis Yayınları, İstanbul.
- Kandiyoti D (1998) Modernin Cinsiyeti: Türk Modernleşmesi Araştırmalarında Eksik Boyutlar, S. Bozdoğan ve R. Kasaba (ed), Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 99-117.
- Kırca Schroeder S (2007) Popüler Feminizm Türkiye'de ve Britanya'da Kadın Dergileri, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Kili S (1996) Modernleşme ve Kadın, N. Arat (yay haz), Türkiye'de Kadın Olmak, Say Yayınları, İstanbul, 9-20.
- Koray M (1992) Kadın Siyaset Kota, N. Arat (yay haz), Her Yönüyle Türkiye'de Kadın Olgusu, Say Yayınları, İstanbul, 199-244.
- Köker E (1988) Türkiye'de Kadın, Eğitim ve Siyaset: Yükseköğretim Kurumlarında Kadının Durumu Üzerine Bir İnceleme, Doktora Tezi, A.Ü. Sos. Bil. Ens., Ankara.
- Köker E (2004) Saklı Konuşmalar, M Özbek (ed), Kamusal Alan, Hil Yayınları, İstanbul, 539-550.

- Lovenduski J (1993) Introduction: The Dynamics of Gender and Party, J. Lovenduski ve P. Norris (eds), Gender and Party Politics, Sage, London.
- Mitchel J (1998) Kadın ve Eşitlik, J Mitchel ve A. Oakley (ed), Kadın ve Eşitlik, Fatmagül Berktaş (çev ve yay haz), Pencere Yayınları, İstanbul, 23-46.
- Pateman C (1993) Kardeşlerarası Toplumsal Sözleşme, J Keane (der), Sivil Toplum ve Devlet, Aksu Bora (çev), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 119-146.
- Pelizzon S M (2009) Kadının Konumu Nasıl Değişti? İhsan Ercan Sadi ve Cem Somel (çev), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Phillips A (1995) Demokrasinin Cinsiyeti, Alev Türker (çev), Metis Yayınları, İstanbul.
- Sancar-Üşür S (1997) Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları, KSGM, Ankara.
- Sancar S (2009) Erkeklik: İmkansız İktidar, Metis Yayınları, İstanbul.
- Şafak E (2007) CHP'nin Seçim Bildirgesi, http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/safak/2007/06/21CHP_nin_secim_bildirgesi,20.09.2007'de erişildi.
- Tekeli Ş (1988) Kadınlar İçin Yazılar 1977-1987, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Tekeli Ş (1993) 1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar, Ş. Tekeli (yay haz), 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınları, İstanbul, 15-50.
- Timisi N ve Ağduk Gevrek M (2007) 1980'ler Türkiye'sinde Feminist Hareket: Ankara Çevresi, A. Bora ve A. Günel (der), 90'larda Türkiye'de Feminizm, İletişim Yayınları, İstanbul, 13-39.
- Tokgöz O (1994) Kadın Seçmen İmgesi: Türkiye'de Kadının Bireysel Siyasal Katılımı Üzerine Bir Deneme, Amme İdaresi Derg, 27(4), 97-115.
- Tokgöz O (1996) Siyasal Reklamlarda Kadın Söylemi ve Kadın İmgeleri Örnek Olay Olarak 1987 ve 1991 Genel Seçimleri, N. Arat (yay haz), Türkiye'de Kadın Olmak, Say Yayınları, İstanbul, 55-72.
- Tür Ö ve Çıtak Z (2009) AKP ve Kadın: Teşkilatlanma, Muhafazakârlık ve Türban, İ. Uzgöl ve B. Duru (der), AKP Kitabı Bir Dönüşümün Bilançosu, Phoenix Yayınevi, Ankara, 614-629.
- Uluslararası Muhafazakarlık ve Demokrasi Sempozyumu (2004), AK Parti Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı, Camev Yayıncılık, Ankara.
- Üşür S (1992) İslamcı Kadınların Yaşam Alanı: Tepkisel İndirgemecilik Mi? N. Arat (ed) Her Yönüyle Türkiye'de Kadın Olgusu, Say Yayınları, İstanbul, 131-149.
- Wedel H (2001) Siyaset ve Cinsiyet, Can Kurlatay (çev), Metis Yayınları, İstanbul.
- Werlhof C V (2008) Kadın Emeği: Ekonomi Politikasının Eleştirisindeki Kör Nokta, M. Mies ve ark. (eds), Son Sömürge: Kadınlar, Yıldız Temurtürkan (çev), İletişim Yayınları, İstanbul, 27-45.
- Yaraman A (1999) Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili, Bağlam Yayınları, İstanbul.